

**BAZOPATI MAOPH VA ILMH
CHUMXURIH TOCHKHSTON**

**BARHOMAI TAPLIMH AZ FANNH
ZABONI TOCHKH BAROI
SINFHOH 5-11**

Душанбе-2018

Барномаи фанни «Забони тоҷикӣ» барои синфи 5 (108 соат)

Забон ва суҳан (1 соат).

I. Забон ва суҳан. Забон дар ҳаёти инсон. Вазифаи забон дар ҳаёти ҷомеа ва давлат.

II. Мақсадҳо: Дарки нақши забон дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва давлат; нақши забон дар ҳаёти инсон; хушоҳангӣ ва ифоданокии забони тоҷикӣ. Калима. Ҳиссаҳои нутқ, ибора, ҷумла, аъзоҳои ҷумла.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани калима, маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ ва ҷумла, аъзоҳои ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ (коммуникативӣ): Ба вазифаи забон дар ҷамъият сарфаҳм рафтан, мавқеи забонро дар ҳаёти сиёсӣ фарҳангии ҷомеа дар сатҳи дониши андӯхта шарҳ додан, рисолати забони давлатӣ, забони модариро дарк кардан, баҳодихӣ ба матнҳои зарбулмасал, мақол, чистон.

Фасли 1. Такрори мавзӯҳои синфи I-IV (4 соат).

I. Исм, сифат, шумора ва феъл

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян кардани ҳиссаҳои нутқ (исм, сифат, феъл). Донишани мубтадо ва хабар.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн шиноختан ва ҷудо кардани калимаҳо. Маълумоти умумӣ додан оид ба мубтадо ва хабар.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Донишани ва шарҳ дода тавонистани нақши забон дар ҳаёти инсон ва ҳаёти ҷамъиятӣ. Мафҳуми забони давлатиро шарҳ дода тавонад.

Фасли 2. Овозшиносӣ (фонетика). Имло ва талаффуз (14+ 3 =17 соат)

I. Фонетика як қисми грамматика. Дастгоҳи гуфтор ва вазифаҳои он. Овоз ва ҳарф. Мувофиқати овоз ва ҳарф дар калима. Алфавит (алифбо). Овозҳои садонок ва ҳамсадо ва фарқи онҳо аз якдигар. Ҳамсадоҳои ҷарангдор ва бечаранг. Имлои ҳарфи у ва ў-и дароз. Имлои ҳарфи и ва й-и дароз. Имлои ҳарфи э ва ё (ёот).

Ҳодисаҳои фонетикӣ (савтӣ) дар талаффузи (д, т, ҳ). Овози н пеш аз б (анбор...). Имлои ҳарфи сакта (ъ). Имлои ҳамсадоҳои шадда дар калима. Ҳичо ва навҳои он. Зада ва ҷойи он дар калима. Нақши зада дар фарқ кардани маъно. Ҳодисаҳои душвори талаффуз. Аз як сатр ба сатри дигар гузаронидани ҳичо (ҳисса)-и калима. Мафҳуми талаффузи дуруст. Қоидаҳои асосии талаффузи адабии тоҷикӣ.

II. Мақсадҳо: Мафҳумҳои фонетика ва орфоэпия (талаффузи дуруст)-ро аз худ кардан; вазифаҳои дастгоҳҳои нутқро пай бурдан; ҳарфҳоро ба тартиб гуфтан ва фарҳангҳоро ба душворӣ истифода бурдан. Фарқи овоз ва ҳарфҳоро донишани; микдори овоз ва ҳарфро муайян кардан: овозҳои садонок ва ҳамсадоҳоро амалан фарқ кардан; хусусияти тағйирдиҳии маъно доштани овозҳоро донишани; дар навиштани фарқ кардани ҳарфҳои у, ў-и дароз ва и ва й-и дароз, э ва ё (ёот) ба ғалат роҳ надодан; навъи ҳичоҳоро муайян кардан;

дар калимаҳои тоҷикӣ ва иқтибосӣ ҷойи задаро дуруст муайян кардан; ҳодисаҳои талаффузи душворро пай бурдан; ҳиҷои калимаҳоро ба сатри дигарро дуруст гузаронидан; қоидаҳои талаффузи адабиро аз худ карда, нутқи худ ва ҳамсинфиро таҳлил намудан ва баҳо додан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишҷӯи низоми фонетикии забони тоҷикӣ, фарқ карда тавонистани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳиҷои тоҷикӣ;

Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти «-и»-и кӯтоҳ ва дароз (-ӣ);

Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти ҳарфи «у»-и кӯтоҳ ва дароз;

Дуруст талаффуз кардани калимаҳои сактадор ва инъикоси он;

Инъикоси ҳамсадоҳои талаффузнашавандаи «д», «т», «х» дар нутқи хаттӣ;

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри табрикнома, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни табрикнома

Фасли 3. Синтаксис (наҳв) ва аломатҳои китобат (16 + 3 = 19 соат)

I. Мафҳуми синтаксис (наҳв) ва мавзӯи баҳси он. Ибора. Калимаи асосӣ ва тобеъ дар ибора. Фарқи ибора аз калима.

Ҷумла. Ҷумлаи сода ва навъҳои он аз ҷиҳати мазмуну оҳанг: хабарӣ (ҳикоягӣ), саволи, амрӣ ва хитобӣ.

Аъзоҳои ҷумла. Сараъзоҳои ҷумла: мубтадо ва хабар. Маълумоти умумӣ дар бораи аъзоҳои пайрави ҷумла: пурқунанда, муайянқунанда ва ҳол.

Ҷумлаи яктаркиба ва дутаркиба. Ҷумлаи хуллас ва тафсилӣ. Ҷумлаҳои ҷидааъзо ва мавқеи вергул дар онҳо.

Мухотаб ва аломатҳои китобат дар он.

Маълумоти умумӣ дар бораи ҷумлаи мураккаб (ҳар як ҷумлаи сода дар таркибаш мубтадо ва хабар дошта бошад). Пайвандҳои ва, аммо, вале, ки, чунки, зеро, агар дар ҷумлаи мураккаб.

Нутқи айнан нақлшуда пеш ва баъд аз сухани муаллиф (гӯянда).

Муколама. «Аломати тире» дар муколама.

II. Мақсадҳо: Мафҳуми наҳв (синтаксис), аломатҳои китобат ва мавзӯҳои баҳси ин баҳши илми забонро номбар кардан ва шарҳ додан; аз калимаҳои асосӣ ва тобеъ ибораро муқаррар намудан; ҳангоми сохтани ибора воситаҳои алоқаро дуруст истифода бурдан; аз калимаҳои пароканда ибора сохтан, калимаҳои асосӣ ва тобеъ ибораро муқаррар намудан; ҳангоми сохтани ибора воситаҳои алоқаро дуруст истифода бурдан; фарқ кардани ибора аз калима; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ истифода бурдани ҷумлаҳои сода; аз рӯи оҳанги хониш ва аломатҳои китобат навъи ҷумлаҳоро муайян кардан; аз ҷумлаҳо сараъзо ва аъзоҳои пайрави ҷумларо муайян карда ва ба онҳо саволи мувофиқ гузоштан; аз матн пайдо кардани ҷумлаҳои ҷидааъзо ва шарҳ додани аъзоҳои ҷида; фарқ кардани мухотаб аз мубтадо ва истифодаи аломати китобати мувофиқ дар ҷумлаҳои мухотабдор; дар бораи ҷумлаи мураккаб маълумоти

ибтидоӣ гирифтани ва дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ пайвандакхоро дуруст корбаст намудан; дар бораи ҷумлаи мураккаб маълумоти ибтидоӣ гирифтани ва дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ пайвандакхоро дуруст истифода бурдан; муайян ва ҷудо кардани нутқи айнан нақлшуда аз матни хонда.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла. Шинохтан ва ҷудо кардани хелҳои ҷумлаи сода;

Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани матн ба ҷумлаҳо (интиҳоб байни вучуд доштан ё надоштани аломати китобат, байни нуқта ва аломатҳои дигар, байни нуқта ва бисёрнуқта, байни нуқта ва аломати хитоб); Интиҳоби аломатҳои китобат барои ҷудо кардани ҷузъҳои ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри эълон, баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни эълон.

Фасли 4. Калима (7 +1= 8 соат)

I. Калима. Калима ва маъноӣ луғавӣ (лексикӣ) он.

Роҳҳои шарҳи маъноӣ калима. Маъноӣ асли ва маҷозӣ калима. Калимаҳои якмаъно ва сермаъно. Муродиф, мутазод ва ҳамгунаҳо. Луғати тафсири ва дузабона.

II. Мақсадҳо: Калимаи маънодорро бо саволгузори муайян кардан; шарҳ додани маъноӣ луғавӣ калимаҳо; дар бораи мафҳумҳои асосӣ фасли «Калима» маълумот ба даст овардан; нақши калима- луғатро дар ташаккул ва баёни фикр дарк намудан; дарки маъноӣ луғавӣ калима бар асоси муқоиса; матнхоро хонда, аз онҳо муродифу мутазод ва ҳамгунаҳоро муайян кардан ва дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ (нақлу иншоҳо аз рӯи расм) истифода бурдани онҳо; оид ба сохтори фарҳанги тафсири маълумот гирифта, онро истифода бурдан; аз фарҳангҳо пайдо кардани калимаи лозима.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани маъноӣ асли ва маҷозӣ калима.

Доништан ва ҷудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: синоним, антоним ва омонимҳо.

Аз луғатҳои тафсири ва дузабона ҷудо карда тавонистани калимаҳои зарурӣ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри хабар, баҳодихӣ ба жанри хабар.

Фасли 5. Таркиби калима ва калимасозӣ (7+ 1= 8 соат)

I. Таркиби калима. Реша. Калимаҳои ҳамреша. Пасванд ва пешвандҳо. Асоси калима ва бандак. Бандакҳои изофӣ. Бандакҷонишҳо ва бандакҳои феълино хабарӣ. Калимасозӣ. Роҳҳои асосӣ калимасозӣ - калимасозӣ бо ёрии пасванд, пешванд ва пасванду пешванд. Бо ҳамроҳ кардани ду ва ё зиёда калима сохта шудани калимаҳои мураккаб.

II. Мақсадҳо: Шарҳ додани таркиби калима; асоси калима ва бандакро муайян кардан; оид ба навъҳои бандакҳо маълумот ба даст овардан ва дар нутқ дуруст

истифода намудан; имлои пасванду пешвандро аз таркиби калима дуруст чудо кардан; оид ба роҳҳои калимасозӣ маълумот ба даст овардан; дар асоси дониши ҳосилкарда калимаҳо сохтан ва дар нутқи хаттӣ дуруст истифода бурдан; риоя намудани қоидаҳои имлои калимаҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва чудо кардани решаи калима, пешванду пасвандҳо, асос ва бандак, таркиби морфологии калима;

Интиҳоби якҷоя ва чудо навиштани калимаю ибораҳо, ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ)

Интиҳоби якҷоя ва чудо навиштани калимаҳо, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаи хабар.

Фасли 6. Морфология. Маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ: ҳиссаҳои мустақилмаъно ва ёридиҳандаи нутқ (1 соат)

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Интиҳоби якҷоя ва чудо навиштани калимаҳо, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаи хабар.

Фасли 7. Исм ҳамчун ҳиссаи нутқ (17+3= 20 соат)

I. Исм ва аломатҳои морфологии он. Вазифаи исм дар ҷумла. Шумора дар исм. Исмҳои хос ва чинс. Ҳарфи калон ва ноҳунак дар исмҳо. исмҳои шахс ва ғайришахс. Исмҳои моддӣ ва маънӣ, кулл ва ҷузъ, исмҳои ҷомеъ. Сохти исмҳо. Исмҳои сода ва сохта. Пешванди ҳам- ва пасвандҳои исмсозии -ӣ, -гӣ, -гар, -гор, -анда, -гоҳ, -зор, -истон, -дон, -а (-я), -ак, -гарӣ, -иш, -ор. Пасвандҳои ифодагари маъноӣ хурдию навозиш. Исмҳои мураккаб ва таркибӣ. Ихтисораҳо дар исм.

II. Мақсадҳо: Ба кадом ҳиссаи нутқ-мустақилмаъно ва ёридиҳанда тааллуқ доштани калимаро муайян карда тавоништан; аломатҳои сарфию нахвии исмро тавсиф кардан; доништани воситаҳои ҷамъбандии исмҳо; фарқи исмҳои шахс ва ғайришахсро шарҳ додан; қоидаҳои имлои исми шахсро фаро гирифтани муқаррар сохтани навъи исмҳо аз ҷумлаю матнҳо; ҳангоми зарурат мустақилона исмҳо сохтан; ба воситаи таҳлили сарфӣ сохти исмҳоро муайян кардан; дар қорҳои хаттӣ беғалат истифода бурдан; тартиби сохтани ихтисораҳоро доништан, беғалат шарҳ додан ва имлои онҳоро риоя намудан; бо нимтире навиштани исмҳоро доништан; имлои баёнӣ, лақаб, ному насабро фаро гирифтани бо ҳарфи калон навиштани ному мақомоти давлатӣ, рамзҳои давлатӣ, унвонҳои фахрӣ, номи воқеаҳои таърихро доништан; дар навиштани мактуб, забонхат, пур кардани лифофа, имлои исмҳоро риоя кардан; тамоми махсусиятҳои исмро доништан ва дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ (нақл, иншо, мақола) истифода бурдан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаи матнҳои ариза, забонхат ва эълон.

Ҳаҷли 8. Ҳеъл ҳамчун ҳиссаи мустақили нутқ (23 + 4 = 27 соат)

I. Ҳеъл чун ҳиссаи нутқ. Хусусиятҳои морфологияи феъл. Вазифаи наҳвӣ (синтаксисӣ) феъл дар ҷумла. Шахс ва шумора дар феъл. Тасриф. Бандакҳои феълӣ ва ҳабарӣ. Феълҳои мустақил ва ёридиханда. Асосҳои феъл.

Намудҳои феъл: мутлақ ва давомдор. Феълҳои монда ва гузаранда.

Сифаҳои феълӣ: ҳабарӣ, амрӣ, эҳтимолӣ ва шартию хоҳишмандӣ.

Замонҳои феъл. Замони гузашта ва навъҳои он. Феъли замони ҳозира ва ду навъи он: ҳозираи давомдор ва ҳозира-оянда. Феъли замони оянда (хоҳам хонд, хоҳӣ хонд). Пешвандҳои феълсоз (бар-, дар-, боз-, во-, фур-), шаклсоз (ме-, на-) ва пасвандҳои феълсоз (- ид, -он)

Соҳти феълҳо: сода, сохта, таркибӣ ва имлои онҳо.

Масдар ва хусусиятҳои он.

II. Мақсадҳо: Хусусиятҳои сарфӣ ва вазифаҳои наҳвӣ феълро шарҳ додан; оид ба шахсу шумора маълумот ҳосил карда, дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ мувофиқати онҳоро риоя намудан; бандакҳои феълро аз ҳабарӣ фарқ кардан ва онҳоро дуруст корбаст кардан; асосҳои феълро аз таркиби калима фарқ кардан; намудҳои феълро шинохтан; оид ба сифаҳо маълумот гирифта, дар нутқи шифоҳию хаттӣ онҳоро дуруст истифода бурдан; замонҳои феълро дар ҷумлаҳо муайян кардан ва дар нутқ беғалат истифода бурдан; бар асоси таҳлил соҳти феълҳоро дақиқ муқаррар сохтан; муродифоти фаровон доштани феълҳоро доништан ва барои аз такрор худдорӣ кардан онҳоро дурусту бамавқеъ истифода бурдан. Дар фарҳангҳо дар шакли масдар омадани феълҳоро доништан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матнҳои латифа, мусоҳиба, ариза.

Ҳаҷли 9. Такрори маводи дар синфи 5 омӯхта (6 соат)

I. Овозҳои нутқ. Калима ва таркиби он. Морфология. Исми ва феъл.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян кардани ҳиссаҳои нутқ (исм ва феъл).

Ш. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн чудо кардани калима, маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ ва ҷумла, аъзоҳои ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Доништан ва шарҳ дода тавоништан калимаҳо дар нутқ.

БАРНОМАИ ФАНИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» БАРОИ СИНФИ 6 (108 соат)

Фасли 1. Забон ва сухан (1 соат)

I. Забони тоҷикӣ яке аз забонҳои қадима ва шево. Муносибати забони тоҷикӣ ва забонҳои форсию дарӣ.

II. Мақсадҳо: Тасаввуроти чузъӣ (одӣ) ҳосил кардан дар бораи қадимӣ будани забони тоҷикӣ. Ба таври мухтасар маълумот гирифтани оид ба мавқеи забон.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Ба вазифаи забон дар ҷамъият сарфаҳм рафтан, мавқеи забонро дар ҳаёти сиёсӣ фарҳангии ҷомеа дар сатҳи дониши андӯхта шарҳ додан, рисолати забони давлатӣ, забони модариро дарк кардан.

Фасли 2. Такрори дарсҳои синфи 5. Фонетика. Сарф ва наҳв (8 + 2 = 10)

Имлои фонемаҳои садонок ва ҳамсадо. Аломатҳои китобат дар ҷумлаҳои сода ва мураккаб. Роҳҳои калимасозӣ. Сохти исмҳо. Сиға ва замонҳои феъл.

II. Мақсадҳо: Мафҳумҳои овошиносӣ (фонетика), имло ва орфоэпия (талаффузи дуруст)-ро аз худ кардан; роҳҳои калимасозиро доништан, аломатҳои китобиро дуруст гузоштан ва вазифаи онҳоро дар нутқ доништан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништани низоми фонетикӣ забони тоҷикӣ дар сатҳи ҷудо кардани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳиҷои тоҷикӣ;

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни табрикнома, латифа.

Фасли 3. Сифат ҳамчун ҳиссаи мустақили нутқ (22 + 5 = 27 соат)

I. Сифат чун ҳиссаи нутқ. Хусусиятҳои сарфии (морфологӣ) сифат. Вазифаҳои наҳвӣ (синтаксӣ) сифат дар ҷумла. Навъҳои сифат: асли ва нисбӣ. Дараҷаҳои сифат. Алоқии сифат бо исм.

Калимасозии сифат. Пасвандҳои (суффиксҳои) сифатсозӣ –ӣ, –гӣ, –вӣ, –ин, –гин, –о, –он, –она (–ёна, –вона, –гона), –нок, –манд, –а, –я, ак, –ча, тоб, –фом.

Пешвандҳои (префиксҳои) сифатсозӣ ба-, бо-, бе-, то-, дар-, но-.

Сохти сифатҳо: сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Роҳҳои сохта шудани сифатҳои мураккаб. Ба вазифаи исм омадани сифатҳо. Имлои сифатҳо: якҷоя навиштан, бо нимтире навиштан ва ҷудо навиштани сифатҳо.

Қорҳои амалӣ барои мустақам намудани дониш ва маҳорату малака.

II. Мақсадҳо: Сифатро дар ҷумла ва матн муайян кардан; оид ба вазифаи наҳвӣ сифат маълумот гирифтани ва зимни таҳлил он вазифаҳоро шарҳ додан; дар асоси муқоиса навъҳои сифат, сифатҳои асли ва нисбиро муқаррар кардан; дараҷаҳои сифатро фаро гирифтани ва дар нутқи шифоҳӣ хатӣ дуруст истифода кардан. Роҳу воситаҳои сохта шудани сифатро доништан ва бо пасванду пешвандҳо сифат сохтан ва дар нутқ истифода бурдан; сохти сифатҳоро ба воситаи таҳлили калимасозӣ муқаррар сохтан; муайян кардани

тобишҳои маъноии пасвандҳои сифатсоз; муродифу мутазоди сифатҳоро дуруст интиҳоб кардан; дар нақлу иншоҳо бо истифодаи сифатҳои мувофиқ образҳои барҷаста офаридан; имлои сифатҳоро фаро гирифтан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодихӣ ва тағйир додан ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матнҳои жанри тасвир, тавсифнома.

Фасли 4. Сифати феълӣ (9 + 3 = 12 соат)

I. Мафҳуми сифати феълӣ. Сифати феълӣ шакли махсуси феъл. Фарқи сифати феълӣ аз сифат. Вазифаи нахвӣи сифати феълӣ дар ҷумла. Пасвандҳои сифати феълӣсоз (-анда, -а, -ӣ).

Замонҳои сифати феълӣ ва шаклҳои он. Имлои сифати феълӣ: сифатҳои феълӣ бо суффикси –анда, -а сохташуда, сифатҳои феълӣ аз феъли таркибии номӣ ва ибораҳои пешояндӣ сохташуда ва сифатҳои феълӣи замони оянда бо пасванди-ӣ

II. Мақсадҳо: Мафҳуми сифати феълӣро шарҳ додан; шакли махсуси феъл будани сифати феълӣро муайян кардан; сифати феълӣро аз сифат фарқ кардан ва дар нутқи шифоҳӣ хаттӣ дуруст истифода бурдан; аз ҷумла ва матн сифатҳои феълӣро ёфтани ва замонҳои онҳоро шарҳ додан; тартиб додани ҷумла ва матнҳо, ки дар онҳо сифатҳои феълӣ истифода шуда бошанд.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матнҳои жанрҳои тасвир ва латифа.

Фасли 5. Феъли ҳол (8 + 2 = 10 соат)

I. Мафҳуми феъли ҳол. Феъли ҳол-шакли махсуси феъл. Вазифаи феъли ҳол дар ҷумла; Шаклҳои мутлақ ва давомдори феъли ҳол. Пасвандҳои хоси феъли ҳол. Замонҳои феъли ҳол. Фарқи феъли ҳол аз сифати феълӣ ва зарф. Имлои феъли ҳол: якҷоя, бо нимтире ва ҷудо навиштани феъли ҳол.

II. Мақсадҳо: Мафҳуми феъли ҳол ва шакли махсуси феъл будани онро шарҳ додан; муқаррар кардани вазифаи феъли ҳол; оид ба шаклҳои мутлақ давомдори феъли ҳол маълумот ба даст овардан ва онҳоро дар ҷумла ва матн муайян сохтан; фарқ кардани феъли ҳол аз сифати феълӣ; дар нутқи шифоҳӣ

хаттӣ дурусту бамавқеъ истифода бурдан; беғалат навиштани феъли ҳол дар корҳои хаттӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни жанри дархост.

Фасли 6. Шумора ҳамчун ҳиссаи нутқ (14+5 = 19 соат)

I. Шумора чун ҳиссаи нутқ. Хусусиятҳои сарфӣ шумора. Вазифаи нахвӣ шумора дар ҷумла. Навъҳои шумора: микдорӣ (аслӣ, тахминӣ ва касрӣ) ва тартибӣ.

Соҳти шумора: сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Нумеративҳо ва мавриди истифодаи онҳо. Мувофиқати шумора бо исм ва феъл (хабар) дар ҷумла.

Имлои шумора: якҷоя, бо нимтире ва ҷудо навишта шудан.

II. Мақсадҳо: Хусусиятҳои сарфӣ шумораро доништан ва шарҳ додани вазифаи нахвӣ он дар ҷумла; шумораро аз дигар ҳиссаҳои нутқ, ки микдорро ифода мекунад, фарқ кардан; навъҳои шумораро хуб шинохтан ва дар нутқи шифоҳӣ хаттӣ ва ҳуҷҷатҳои расмӣ коргузорӣ дуруст ба кор бурдан; хусусиятҳои фарқкунандаи шумораи микдориро аз тартибӣ доништан; бо истифода аз маҳорату малакаҳои аз таҳлили калимасозӣ ба даст оварда, соҳти шумораҳоро муқаррар кардан. Истифодаи дуруст ва беғалати нумеративҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ; дар нутқи шифоҳӣ хаттӣ риоя кардан ба мувофиқати шумора бо исм ва феъл (хабар). Риоя кардан ба имло.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк ва баҳодиҳӣ ба матнҳои хаттӣ дар мисоли жанрҳои эълон ва нома.

Фасли 7. Ҷонишин (17+6 = 23 соат)

I. Ҷонишин чун ҳиссаи нутқ. Вазифаи нахвӣ ҷонишин дар ҷумла. Навъҳои ҷонишин: ҷонишинҳои шахсӣ (ҷонишинҳои шахсии танҳо ва ҷамъ). Муродифҳои ҷонишини ман (банда, фақир, камина.). Бандакҷонишинҳои шахсии соҳибӣ. Ҷонишинҳои нафсӣ (таъкидӣ), саволий, ишоратӣ, таъинӣ, номуайянӣ ва манфӣ.

Соҳти ҷонишинҳо: сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ.

Имлои ҷонишинҳо: якҷоя; ҷудо ва бо нимтире навишта шудан.

II. Дар муқоиса бо дигар ҳиссаҳои нутқ муайян кардани мавқею вазифаи ҷонишин; барои пешгирии такрори ноҷо дар мавқеаш истифода бурдани ҷонишинҳо; навъҳои ҷонишинро аз ҳам фарқ ва дар нутқ бамавқеъ истифода кардан; тарзи ифода бо бандакҷонишинро донистан; фарқ кардани бандакҷонишин аз бандаки феълӣ; сохти ҷонишинҳоро бар асоси таҳлил муқаррар намудан; ҷонишинҳои мо, ман ва шумо-ро донистану фарқ кардан ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ бамавқеъ истифода бурдан; имлои ҷонишинҳоро донистан ва роҳ надодан ба ғалатнависӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои нутқ истифода мешаванд.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳияи матнҳои хаттӣ дар мисоли жанрҳои дархост, ариза ва нома.

Фасли 8. Такрори маводи дар синфи 6 омӯхта (7+1=8 соат)

Сифат, сифати феълӣ, феъли ҳол, шумора, ҷонишин.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян кардани ҳиссаҳои нутқ (сифат, шумора, ҷонишин).

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани сифат, маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ ва ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Донистан ва шарҳ дода тавонистани ҳиссаҳои нутқ дар матн.

БАРНОМАИ ФАНИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» БАРОИ СИНФИ 7 (108 соат)

Фасли 1. Забон ва сухан (1 соат)

I. Забони тоҷикӣ – яке аз забонҳои фасеҳу равон ва шево.

II. Мақсадҳо: Дарки нақши забон дар ҳаёти ҷомеа; зебӣ, фасеҳию равонӣ ва гӯшнавозии забони тоҷикӣ;

III. Салоҳиятҳо

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Ба мавқеъ ва вазифаи забон дар ҷамъият сарфаҳм рафтан, мақоми суханро дар ҳаёти иҷтимоӣ дар ҳадди дониши андӯхта шарҳ додан, рисолати забон ва суханро дарк кардан.

Фасли 2. Такрор ва ҷамъбасти маводи дар синфи 6 омӯхта (6+1=7 соат)

Феъли ҳол ва замонҳои он, сифат ва сифати феълӣ, шумораю ҷонишинҳо ва навҳои онҳо. Услубҳои забон: услуби публисистӣ.

Мақсадҳо: Мафҳуми грамматикӣ феъли ҳол, сифати феълиро доништан ва шарҳ додан; дар бораи хусусиятҳои сарфии шумора маълумот доштан; доништани навҳои шумора; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ истифода бурдани ҷонишинҳо;

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ

Салоҳиятҳои иртиботӣ

Дарк, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни хаттӣ.

Фасли 3. Зарф ҳамчун ҳиссаи нутқ (14 +3=17 соат)

I. Зарф чун ҳиссаи нутқ. Хусусиятҳои сарфии (морфологияи) зарф. Фарқи зарф аз сифат. Вазифаи нахвӣ зарф дар ҷумла.

Навҳои зарф: тарзи амал, миқдору дараҷа, замон, мақом, сабаб ва мақсад.

Калимасозии зарф: пасванд (суффикс) ва пешвандҳои (префиксҳои) зарфсоз.

Соҳти зарф: сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ. Имлои зарф: якҷоя, ҷудо ва бо нимтире навишта шудани онҳо.

II. Мақсадҳо: Мафҳуми луғавию грамматикӣ зарфро доништан ва шарҳ додан; дар бораи хусусиятҳои сарфии зарф маълумот доштан; дараҷаи қиёсӣ дар зарф; доништани фарқи зарф аз сифат; доништани роҳҳои калимасозии зарф ва бо пасванду пешвандҳо зарф сохтан; навҳои зарфро аз рӯи маъно гурӯҳбандӣ намуда, дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ истифода бурдан; муайян кардани зарфҳои мураккаб ва таркибӣ ва дар корҳои хаттӣ ба имлои онҳо риоя кардан.

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳо, ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ)

Интихоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳое, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои нутқи истифода мешаванд
Салоҳиятҳои иртиботӣ
Дарк, баҳодихӣ, тағйир додан ва таҳияи матни хаттӣ аз рӯи намунаи матнҳои варақа, шарҳи ҳол.

Фасли 4. Калима (лексика) ва таъбирҳо (фразеологизмҳо) (15+3= 18 соат)

I. Маъноӣ луғавӣ калима. Калимаҳои аслии тоҷикӣ. Калимаҳои иқтибосӣ. Сабабҳои асосии иқтибос шудани калимаҳо дар забон. Луғати калимаҳои хориҷӣ (иқтибосӣ).

Калимаҳои кӯҳна ва калимаҳои нав. Сабабҳои асосии аз истемол баромадану воридшавии калимаҳои нав дар забон.

Калимаҳои умумистемолӣ, шевагӣ ва мавриди истифодаи онҳо. Таърихи баромади баъзе калимаҳо.

Луғати тафсири.

Таъбирҳо (фразеологизмҳо) чун фасли лексикология. Фразеологизмҳо ва фарқи онҳо аз калимаю ибораҳои озод. Фразеологизмҳо ва махсусияти онҳо. Хусусияти муродифӣ (синонимӣ), зидмаъноӣ (антонимӣ) ва ҳамгунагии (омонимии) фразеологизмҳо. Фразеологизмҳо ва асарҳои бадеӣ. Фразеологизмҳо ва таъриху фарҳанги миллӣ.

Аҳамияти фразеологизмҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ

Луғати фразеологизмҳо.

II. Мақсадҳо: Калимаҳои маъмулро аз калимаҳои номаъмул фарқ кардан; мавқеи истифодаи калимаҳои шевагиро доништан; мавқеи истифодаи калимаҳои шевагиро дар асарҳои бадеӣ муайян сохтан; калимаҳои махсус будани истилоҳотро доништан; хусусиятҳои калимаҳои аслии тоҷикиро доништан; аз луғатҳои тафсири истифода бурдан.

Оид ба хусусиятҳои фразеологизмҳо маълумот ба даст овардан; фразеологизмҳоро аз калима ва иборати озод фарқ кардан, фразеологизмҳоро шарҳ додан; вобаста ба вазъият дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ бамаврид истифода бурдан; муродифҳо ва мутазоди фразеологизмҳоро пайдо кардан; барои аниқ кардани маъноӣ фразеологизмҳо аз фарҳангҳои фразеологӣ истифода бурдан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Навъҳои калима аз рӯи маъно, калима ва таъбирҳо, калимаҳои соҳавӣ, шевагӣ, кор бо луғатҳо

Салоҳиятҳои иртиботӣ

Дарк ва баҳодихӣ ба матни хаттӣ дар мисоли жанри ҳисобот ва адрес.

Фасли 5. Ҳиссаҳои номустақили нутқ (1 соат)

I. Маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои номустақили нутқ.

II. Мақсадҳо: Оид ба ҳиссаҳои номустақили нутқ маълумот гирифта, бо ҳиссаҳои мустақил муқоиса кардан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри ҳисобот.

Фасли 6. Пешоянд ва пасояндҳо (13 + 3=16 соат)

I. Пешоянд чун ҳиссаи ёридиҳандаи нутқ. Маъноӣ вазифаи грамматикӣ пешоянду пасояндҳо. Навъҳои пешоянд: пешояндҳои аслий ва пешояндҳои номӣ. Пешояндҳои аслии аз, ба, бо, дар, барои, то; пешояндҳои номии пеши, назди, рӯйи, болои, паси, ғайри, чуз.

Соҳти пешояндҳо: содаи беизофа (аз, бо, ба, бе, дар, то, чуз); содаи изофӣ (пеши, рӯйи, болои, паси, барои, ҳангоми); таркибии изофӣ (ба пеши, дар назди, ба рӯйи, аз паси, ба тариқи, аз хусуси, дар вақти); таркибии беизофа (ба чуз, чуз аз, то ба, баъд аз, пеш аз, нисбат ба, оид ба, ғайр аз).

Пешояндҳои такрор: рӯ-рӯйи, пас-паси, пеш-пеши, лаб-лаби.

Ба ҷойи якдигар омадани пешояндҳо.

Имлои пешояндҳо: ҷудо ва бо нимтире навиштани шудани онҳо.

Пасоянд. Вазифаи грамматикӣ пасоянд.

Пасояндҳои аслий:-ро, барин

Пасояндҳои номӣ: пеш, пас, қабл, баъд, боз, инчониб, замон.

Имлои пасоянд: якҷоя, ҷудо ва бо нимтире навишта шудани онҳо.

II. Мақсадҳо: Пешояндҳоро аз пешванд фарқ кардан; пешояндҳои номиро аз калимаҳои мустақил фарқ кардан; пешоянди аслиро аз номӣ фарқ кардан; ба тобишҳои маъноӣ пешояндҳо сарфаҳм рафтани фарқи пешоянди изофӣ ва беизофаро мушаххас сохтани шинохтани пешоянди таркибии изофӣ ва беизофа; ба қоидаи имлои пешоянд риоя кардан.

Вазифаи грамматикӣ пасоянди -ро, пасояндҳои номӣ ва аслиро фарқ кардан; вазифаи пасоянд ва пешояндҳоро муқаррар намудани.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни анкета, тавсифнома

Фасли 7. Пайвандакҳо (12 + 3= 15 соат)

I. Пайвандак чун ҳиссаи номустақили нутқ. Навъҳои пайвандак аз рӯйи маъноҳои грамматикӣ: пайвастунада ва тобеъкунанда. Пайвандакҳои пайвастунада: пайхам, хилофӣ ва ҷудой.

Пайвандакҳои тобеъкунанда: замон, макон, тарзи амал, миқдору дараҷа, сабаб, шарт, хилофӣ ва ғайра: вақте ки, ҳар ҷо ки, азбаски, то ки...

Пайвандакҳо аз рӯйи соҳт: сода, мураккаб ва таркибӣ. Имлои пайвандакҳо.

II. Мақсадҳо: Вазифаи пайвандакҳоро шарҳ додан; навъҳои пайвандакҳоро шинохтани; пайвандакҳои пайвастунада ва тобеъкунандаро аз рӯйи вазифа фарқ кардан ва дар нутқ дуруст истифода бурдани; таҳлили сарфӣ карда тавоништан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ

Салоҳиятҳои иртиботӣ

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри тасвир, тавсифнома.

**Фасли 8. Омӯзиши ҳиссаҷаҳо дар асоси матнҳои жанри мусоҳиба
(9+ 3= 12 соат)**

I. Маълумоти умумӣ оид ба ҳиссаҷа чун ҳиссаи номустақили нутқ. Навъҳои ҳиссаҷа: саволӣ, тасдиқӣ, инкорӣ, таъкидӣ, маҳдудӣ ва орзумандӣ. Сохт ва имлои ҳиссаҷа.

Ҳиссаҷаҳо ва асарҳои бадеӣ. Мавқеи ҳиссаҷаҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Аломати китобат ва ҳиссаҷаҳо.

II. Мақсадҳо: Ҳиссаҷаҳоро аз рӯи вазифа ва моҳият шинохтан; ба кадом калима ва ҷузъи матн тобиши маъноӣ додани ҳиссаҷаҳо муайян кардан; дуруст истифода бурдани ҳиссаҷаҳо барои ифодаи муносибат, воқеият ва интиқоли тобишҳои гуногуни маъноӣ; мувофиқи меъёри забони адабӣ талаффуз кардани навъҳои ҳиссаҷа; зарурати донишҷуи мавқеи аломатҳои китобат дар навишти ҳиссаҷаҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишҷуи ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҷаҳои номустақили нутқ
Салоҳиятҳои иртиботӣ

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои варақа, дастурамал (инструксия)

Фасли 9. Нидо (8+2=10 соат)

I. Нидо чун ҳиссаи номустақили нутқ. Вазифаи нидо дар ҷумла. Навъҳои нидо аз рӯи маъно. Нидохҳои ифодакунандаи ҳиссиёту ҳаяҷон (эҳсосот) ва нидохҳои ифодакунандаи ирода (амру хоҳиш). Сохти нидо. Имлои нидо: якҷоя, ҷудо ва бо нимтире навишта шудани онҳо.

II. Мақсадҳо: Махсусияти грамматикӣ нидохоро муайян кардан; аз рӯи маъно ва навъҳо нидохоро шинохтан.

Дуруст ва бамавқеъ истифода бурдани нидо барои ифодаи эҳсосот, шаклҳои муносибат, амр ва фармоиш; риояи дурусти имлои нидо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишҷуи ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҷаҳои номустақили нутқ
Салоҳиятҳои иртиботӣ

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои дастурамал, варақа

Фасли 10. Калимаҳои тақлидӣ (2+1=3 соат)

I. Калимаҳои тақлидӣ ва хусусиятҳои онҳо. Тобишҳои маъноии калимаҳои тақлидӣ. Имлои калимаҳои тақлидӣ.

II. Мақсадҳо: Калимаҳои тақлидиро аз нидо фарқ кардан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ бамавқеъ истифода бурдан; мавқеъ ва ҷойи калимаҳои тақлидиро дар асарҳои бадеӣ мушоҳида кардан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишҷуи ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҷаҳои номустақили нутқ
Салоҳиятҳои иртиботӣ

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои тасвир.

Фасли 11. Такрори маводи дар синфи 7 омӯхтшуда (7+1=8 соат)

I. Овозҳои нутқ. Морфология. Ҳиссаҳои мустақил ва номустақили нутқ.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ (зарф, пайвандакҳо ва ҳиссачаҳо, нидо).

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн чудо кардани ҳиссаҳои нутқ, маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ ва ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Доништан ва шарҳ дода тавонишани калимаҳо дар нутқ.

БАРНОМАИ ФАННИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» БАРОИ СИНФИ 8 (72 соат)

Фасли 1. Забон ва сухан (1 соат)

I. Нақши забони тоҷикӣ дар ҳаёти ҷомеа ва давлат дар замони муосир;

II. Мақсадҳо: Дарки нақши забони тоҷикӣ дар ҳаёти ҷомеа.

III. Салоҳиятҳо

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Донад, ки дар забон фарҳанг ва таърихи халқ инъикос меёбад. Одоби муомила дар нутқ.

Фасли 2. Такрори маводи дар синфи 7 омӯхташуда (4 соат)

I. Овозҳои нутқ. Морфология. Ҳиссаҳои мустақил ва номустақили нутқ.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ (зарф, пайвандакҳо ва ҳиссачаҳо, нидо).

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои нутқ, маълумоти умумӣ дар бораи ҳиссаҳои нутқ ва ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Доништан ва шарҳ дода тавонистани калимаҳо дар нутқ.

Фасли 3. Ибора ва ҷумла (8+ 2= 10 соат)

1. Мафҳуми ибора. Ибора ва хусусиятҳои асосии он. Фарқи ибора аз калима ва ҷумла. Навъҳои асосии ибора: номӣ ва феълӣ. Алоқаи калимаҳо дар ибора: изофӣ, вобастагӣ (пешояндиву пасояндӣ) ва ҳамроҳӣ.

II. Мақсадҳо: Аз ҷумлаҳо ҷудо кардани ибораҳо; калимаҳои асосӣ ва тобеъро муайян сохтан; хусусиятҳои асосии ибораро доништан; ибораро аз калима ва ҷумла фарқ кардан; ба алоқаи калимаҳо дар ибора сарфаҳм рафтан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ дурусту бамавқеъ истифода бурдан.

Ҷумла ва хусусиятҳои он

Мафҳуми ҷумла. Хусусиятҳои асосии ҷумла ва фарқи он аз калима ва ибора.

Навъҳои ҷумлаи сода: хабарӣ (ҳикоягӣ), саволи, амрӣ ва хитобӣ. Алоқаи калима дар ҷумла. Унсурҳои асосии оҳанги талаффуз (задаи мантиқӣ, ист, суръат, мавзуният)

Муайян кардани ҳудуди ҷумла ва роҳҳои ҷудоии он дар асоси муқоисаи ҷумлаҳо, аз калимаю ибора фарқ кардан, шинохтани навъи ҷумлаҳо аз рӯи мақсади баён: тасдиқӣ ё инкорӣ, махсусиятҳои маъноии ҷумларо вобаста ба мақсад муайян ва таҳлил кардан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ дуруст истифода бурдан ва аломатҳои китобати мувофиқро гузоштан; ҷумлаҳои худ ва дигаронро таҳрир кардан.

Ҷумлаҳои содаи дутаркиба

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла

Шинохтан ва ҷудо кардани хелҳои ҷумлаи сода

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри лутфи латиф (комплимент), баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни лутфи латиф

Фасли 4. Сараъзоҳо – асоси грамматикии ҷумла (6+2= 8 соат)

1. Асосҳои грамматикии ҷумла. Сараъзоҳои ҷумла. Мубтадо ва ифодаи он. Мубтадо аз ҷиҳати сохт: сода ва таркибӣ.

Хабар ва ифода шудани он. Навъҳои хабар: хабари феълӣ ва номӣ. Хабарҳои феълии сода ва хабарҳои номии таркибӣ.

Мувофиқати хабар бо мубтадо.

Тире дар байни мубтадо ва хабар.

II. Мақсадҳо: Асосҳои грамматикиро дар ҷумла муайян кардан; аниқ сохтани мавҷудияти аъзоҳои ҷумлаи содаи дутаркиба; роҳҳои ифодаи мубтадоро шарҳ додан; муқаррар сохтани мубтадо аз ҷиҳати сохт; хабар ва тарзи ифодаи онро шарҳ додан; навъҳои хабарҳоро фарқ кардан ва аз ҷиҳати таркиб муайян карда тавоништан; мувофиқати хабар ва мубтадоро дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ риоя кардан; мавқеи аломати тире дар байни мубтадо ва хабарро доништан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавоништани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри репортаж, баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни репортаж

Фасли 5. Аъзоҳои пайрави ҷумла (14 + 3= 17 соат)

I. Маълумот оид ба аъзоҳои пайрави ҷумла. Пуркунанда ва ифодашавии он. Навъҳои пуркунанда: пуркунандаи бевосита ва бавосита. Пуркунандаи бевосита ва роҳҳои ифода шудани он. Пуркунандаи бавосита ва роҳҳои ифода шудани он.

Муайянкунанда ва ифода шудани он. Муайянкунандаи изофӣ ва беизофӣ. Баёния ва фарқи он аз муайянкунанда.

Ҳол. Навъҳои ҳол: замон, макон, тарзи амал, миқдору дараҷа, мақсад, сабаб, шарт. Роҳҳои ифода шудани ҳол дар ҷумла.

II. Мақсадҳо: Аъзои пайрави ҷумларо фарқ кардан; навъҳои пуркунандаро дар ҷумлаҳо шинохтан; мавқеи муайянкунандаро доништан; навъҳои муайянкунандаро фарқ кардан; баёниро аз муайянкунанда ҷудо кардан; навъҳои ҳолро зимни таҳлил муқаррар кардан ва дар нутқ бамавқеъ истифода бурдан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавоништани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри аннотатсия, баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни аннотатсия;

Фасли 6. Чумлаи содаи яктаркиба (4 + 1= 5 соат)

I. Маълумоти умумӣ дар бораи чумлаи содаи яктаркиба. Сараъзоҳо дар чумлаҳои содаи яктаркиба. Навъҳои чумлаи содаи яктаркиба: муайяншаҳс, номуайяншаҳс, умумишаҳс ва бешаҳс. Чумлаи унвонӣ. Сохтор ва махсусияти маъноии онҳо. Оҳанги талаффуз дар чумлаи содаи яктаркиба

II. Мақсадҳо: Дар муқоиса чумлаи содаи яктаркибаро аз дутаркиба фарқ кардан; дар чумлаи содаи яктаркиба муайян кардани сараъзоҳо; навъҳои чумлаи содаи яктаркибаро ба ҳам муқоиса кардан ва шарҳ додани махсусиятҳои онҳо; таҳлил ва тавсиф кардани чумлаҳои содаи яктаркиба; чумлаи содаи яктаркибаи муайяншаҳсро ба дутаркиба ва номуайяншаҳс, умумишаҳсро ба бешаҳс баргардонидан.

Фарқ кардани чумлаи унвонӣ аз калимаю ибораҳои озод; дар нутқ васеъ истифода бурдани чумлаҳои содаи яктаркиба; аз матн ҷудо кардани чумлаи содаи яктаркиба.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла.

Шинохтан ва ҷудо кардани хелҳои чумлаи сода.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри эссе, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни анкета.

Фасли 7. Чумлаи пурра ва нопурра (1 соат)

I. Маълумот дар бораи чумлаи пурра ва нопурра. Махсусияти истифодаи чумлаи нопурра дар нутқи шифоҳӣ ва дар забони асарҳои бадеӣ.

II. Мақсадҳо: Дар муқоиса муайян кардани фарқи чумлаи пурра аз нопурра. Махсусияти истифодаи чумлаи нопурраро дар нутқи шифоҳӣ ва забони асарҳои бадеӣ ба мушоҳида гирифттан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла;

Шинохтан ва ҷудо кардани хелҳои чумлаи сода.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарки матни шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри лутфи латиф, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни анкета.

Фасли 8. Чумлаҳои ҷидааъзо (5+2=7 соат)

I. Маълумот дар бораи чумлаҳои ҷидааъзо. Шартӣ ҷидашавии аъзоҳои чумла. Воситаҳои алоқии аъзоҳои ҷида. Ҷида шудани мубтадо, хабар, пурқунанда, муайянқунанда ва ҳол. Махсусияти оҳанги талаффуз ва аломатҳои китобат дар чумлаҳои ҷидааъзо. Калимаҳои хулосақунанда дар чумлаҳои ҷидааъзо. Аломати тире дар охири аъзои ҷида, пеш аз калимаи хулосақунанда. Муайянқунандаҳои ҷида ва ғайриҷида. Имкониятҳои услубии чумлаҳои ҷидааъзо.

II. Мақсадҳо: Шартӣ чидашавии аъзои ҷумларо дарк кардан; шинохтани ҷумлаҳои чидааъзо; ба оҳанги дуруст риоя карда хондани ҷумлаҳои чидааъзо (бо пайвандак, бепайвандак, калимаҳои хулосакунанда); дар муқоиса фарқ кардани ҷумлаи чидааъзо аз ҷумлаи ғайричидааъзо.

Ҷумлаҳои чидааъзоро таҳлил ва арзёбӣ кардан; дар нутқ дуруст ва бамавқеъ истифода бурдани ҷумлаҳои чидааъзо; аз асарҳои бадеӣ муайян кардани ҷумлаҳои чидааъзо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни тавсифнома.

Фасли 9. Мухотаб (2 соат)

I. Мухотаб (дар шакли калима ва ибора) ва вазифаи он. Мухотаб ва ифода шудани он. Оҳанги хониши ҷумлаҳои мухотабдор. Аломатҳои китобат дар ҷумлаҳои мухотабдор. Фарқи мухотаб аз мубтадо.

Мавқеъ ва аҳамияти мухотаб дар нутқ.

II. Мақсадҳо: Вазифаи асосии мухотабро дарк кардан; шинохтани мухотаб ,ба оҳанг риоя карда хондани ҷумлаҳои мухотабдор; аз мубтадо фарқ кардани мухотаб; таҳлил кардан ва арзёбии истифодаи бамавқеъи мухотаб дар нутқ; аз матнҳо ҷудо кардани ҷумлаҳои мухотабдор; ба мушоҳида гирифтани махсусияти истифодаи мухотаб дар матнҳои услубашон гуногун.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдихӣ ва таҳияи матни лутфи латиф (комплимент)

Фасли 10. Калима ва ибораҳои туфайлӣ (3+2=5 соат)

I. Калимаю ибораҳои туфайлии ҷумла (калима, ибора, ҷумла) чун воситаи арзёбӣ дар таъсири суҳбат. Навъҳои калимаю ибораҳои туфайлӣ аз ҷиҳати маъно ва ҷойи онҳо дар ҷумла

II. Мақсадҳо: Вазифаи калимаю ибораҳои туфайлиро дар нутқ дарк кардан; шинохтан ва дуруст хондани ҷумлаҳои калимаю ибораву туфайлидор; аз рӯи маъно ба навъҳо ҷудо кардани калимаю ибораҳои туфайлӣ; Калимаю ибораҳои туфайлиро чун воситаи алоқаву ҷумлаҳо ва ҷузъҳои матн истифода бурдан; аломатҳои китобат дар ҷумлаҳои калимаю ибораву туфайлидор; аз матнҳо ҷумлаҳои калима ва ибораҳои туфайлидорро ҷудо карда, вазифаю маънои онҳоро шарҳ додан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ дурусту бамавқеъ истифода бурдани калима ва ибораҳои туфайлӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодиҳӣ ба матни тақриз

Фасли 11. Аъзоҳои истисноии (иловагии) чумла (2 + 1 = 3 соат)

I. Маълумоти умумӣ дар бораи аъзои истисноии чумла. Махсусияти маъноӣ, оҳанги талаффуз ва аломатҳои китобати чумлаҳои аъзои истиснодор.

Баёниҳои истисноӣ чун навъи махсуси аъзоҳои истисноии чумла. Пуркунанда, муайянкунанда ва ҳоли истисноӣ. Мубтадо ва хабари истисноӣ.

II. Мақсадҳо: Моҳият ва вазифаи аъзоҳои истисноии чумларо дарк кардан; махсусияти маъноӣ, оҳанги талаффузи чумлаҳои аъзоҳои истисноидоштаро шарҳ додан; мавқеи аломатҳои китобатро муқаррар сохтан; ба оҳанги хониш риоя кардан; баёниҳои истиноиро фарқ кардан; пуркунанда, муайянкунанда ва ҳоли истисноиро дар чумлаҳо шинохтан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ бамавқеъ истифода бурдан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни аннотатсия

Фасли 12. Нутқи айнан ва мазмунан нақлшуда (4 + 1 = 5 соат)

I. Маълумот дар бораи хусусиятҳои асосии нутқи айнан ва мазмунан нақлшуда. Сухани муаллиф дар дохили нутқи айнан нақлшуда.

Аломатҳои китобат дар чумлаҳои нутқи айнан нақлшуда. Оҳанги хониши чумлаҳои нутқи айнан нақлшуда.

Роҳҳои ба нутқи мазмунан баргардонидани нутқи айнан нақлшуда. Мавқеи нутқи айнан нақлшуда дар муқола ва асарҳои бадеӣ.

II. Мақсадҳо: Махсусиятҳои нутқи айнан нақлшударо доништан; фарқ кардан; аз матн чудо карда тавонистани нутқи муаллиф; мавқеи аломатҳои китобатро дар чумлаҳои нутқи айнан нақлшударо дуруст муайян кардан; ба оҳанги хониш риоя кардан; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ дуруст истифода кардани нутқи айнан нақлшуда; мавқеи нутқи айнан нақлшударо дар муқола ва асарҳои бадеӣ ба мушоҳида гирифттан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни тақриз

Фасли 13. Такрори маводи дар синфи 8 омӯхташуда (4 соат)

I. Синтаксис. Сараъзоҳо ва аъзоҳои пайрави чумла.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян карда тавонистани аъзоҳои ҷумла. Мубтадо, хабар ва вазифаи онҳо дар навъҳои ҷумлаҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани навъҳои ҷумлаи сода, маълумоти умумӣ дар бораи ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Доништан ва шарҳ дода тавонистани аъзоҳои ҷумладар нутқ.

БАРНОМАИ ФАННИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» **БАРОИ СИНФИ 9 (72 соат)**

Фасли 1. Забон ва суҳан (1 соат)

I. Умумияти забон яке аз муҳимтарин рамзҳои миллӣ: забони ягона ва барои соҳибони забон ягона: шеваҳо-шоҳаҳои забони умумихалқӣ буда, тобеи ин забонанд. Забон ҳодисаи ҷамъиятӣ буда, ҳамеша дар инкишоф аст.

II. Мақсадҳо: Барои ҳамаи аъзоёни ҷамъият баробар хидмат кардани забонро доништан; яке аз рамзҳои миллӣ будани онро ба таври комил дарк намудан; шоҳаҳои забони умумихалқӣ будани забонро шарҳ додан; бо овардани мисолҳо собит намудан, ки забон падидаи иҷтимоист ва он ҳамеша рушдбанда мебошад.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Ба мавқеъ ва вазифаи забони тоҷикӣ дар ҷамъият сарфаҳм рафтани, мақоми забони тоҷикиро дар ҳаёти иҷтимоӣ дар ҳадди дониши гирифташуда шарҳ додан, рисолати забони тоҷикиро чун забони миллӣ дарк кардан.

Фасли 2. Такрори маводи дар синфи 8 омӯхташуда (5 +1=6 соат)

I. Синтаксис. Сараъзоҳо ва аъзоҳои пайрави ҷумла.

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян карда тавонишани аъзоҳои ҷумла. Мубтадо, хабар ва вазифаи онҳо дар навъҳои ҷумлаҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани навъҳои ҷумлаи сода, маълумоти умумӣ дар бораи ҷумла.

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Доништан ва шарҳ дода тавонишани аъзоҳои ҷумла дар нутқ.

Фасли 3. Маълумоти умумӣ дар бораи ҷумлаи мураккаб (2 соат)

I. Мафҳуми ҷумлаи мураккаб. Фарқи он аз ҷумлаи сода. Ҷумлаҳои содаи таркиби ҷумлаи мураккаб. Асосҳои грамматикӣ ҳар як ҷумлаи сода. Ҷумлаи содаи яктаркиба дар таркиби ҷумлаи мураккаб. Воситаҳои алоқаи ҷумлаи мураккаб (оҳанги талаффуз) интонатсия ва аломатҳои китобат.

II. Мақсадҳо: Мафҳуми ҷумлаи мураккабро доништан ва шарҳ додан; фарқ кардани ҷумлаи мураккаб аз ҷумлаи сода; асосҳои грамматикӣ ҳар як ҷумлаи содаро муайян кардан ва дутаркиба будани онро шарҳ додан; воситаҳои алоқаи ҷумлаҳои мураккабро пайдо кардан ва ҷумлаҳо тартиб додан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонишани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва ҷудо кардани ҷумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мураккаб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб.

III. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк ва баҳодихӣ ба матни реферат.

Фасли 4. Чумлаи мураккаби пайваст (7+2 = 9 соат)

I. Маълумот дар бораи чумлаи мураккаби пайваст. Гурӯҳи асосии чумлаи мураккаби пайваст аз рӯи маъно ва пайвандакҳо.

Навъҳои чумлаи мураккаби пайваст вобаста ба пайвандакҳо (пайиҳам, хилофӣ, ҷудой). Аломатҳои китобат дар чумлаи мураккаби пайваст. Оҳанги махсус доштани чумлаи мураккаби пайваст.

II. Мақсадҳо: Оид ба чумлаи мураккаби пайваст маълумот ба даст овардан: бо назардошти маъно чумлаи мураккаби пайвастро аниқ сохтан; навъҳои чумлаи мураккаби пайвастро вобаста ба пайвандакҳо шарҳ додан ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурдан; ҷойи аломатҳои китобатро бо назардошти маъно ва пайвандакҳо дуруст муайян кардан ва бегалат истифода бурдан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла;

Шинохтан ва ҷудо кардани чумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар чумлаҳои мураккаб, хелҳои чумлаҳои мураккаб.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матни реферат

Фасли 5. Чумлаи мураккаби тобеъ (25 + 7 = 32 соат)

I. Маълумот дар бораи чумлаи мураккаби тобеъ ва хусусиятҳои асосии он. Пайвандакҳои тобеъкунанда ва калимаҳои пайвандакӣ дар чумлаи мураккаби тобеъ. Мавқеи калимаҳои ҳамнисбат (ё ишоратӣ) дар чумлаҳои мураккаби тобеъ; маълумот дар бораи ҷойи чумлаи пайрав ва аломатҳои китобат дар чумлаи мураккаби тобеъ; навъҳои чумлаи пайрав: мубтадо, хабар, пуркунанда, муайянкунанда ва ҳол.

Чумлаи пайрави мубтадо ва хабар. Воситаҳои алоқа дар чумлаҳои мураккаби тобеъ бо пайрави мубтадо ва хабар.

Чумлаи мураккаби тобеъ бо чумлаи пайрави пуркунанда: Воситаҳои алоқа дар ин чумлаҳо.

Маълумоти умумӣ дар бораи чумлаи мураккаби тобеи чумлаи пайрави муайянкунандадор. Таҳлили сохтор ва моҳияти чумлаи мураккаби тобеи чумлаи пайрави муайянкунандадор. Воситаҳои алоқа дар чумлаҳои мураккаби тобеъ, ки чумлаи пайрави муайянкунандадоранд.

Чумлаҳои сода муродифоти ин навъ чумлаҳо.

Чумлаҳои пайрави ҳол: замон, макон, тарзи амал, шарт, сабаб, миқдору дараҷаи хилоф ва натиҷа

Чумлаи пайрави замон ва макон; воситаҳои алоқаи онҳо бо сарчумла.

Чумлаи пайрави тарзи амал ва воситаҳои алоқаи он.

Чумлаи пайрави шарт. Чумлаи пайрави сабаб. Чумлаи пайрави хилоф. Чумлаи пайрави натиҷа. Такрори навъҳои чумлаҳои пайрави ҳол.

Чумлаи мураккаби тобеи омехта ва якчанд чумлаи пайравдор. Маълумоти умумӣ доир ба чумлаи мураккаби тобеи омехта ва воситаҳои алоқа

дар он. Чумлаҳои мураккаби тобеи якчанд чумлаи пайравдор ва аломатҳои китобат дар онҳо.

Кори амалӣ доир ба шинохтани чумлаҳои пайрав.

II. Мақсадҳо: Оид ба чумлаи мураккаб маълумот ба даст оварда, онро аз чумлаи сода фарқ кардан. Хусусияти онро доништан ва шарҳ додан.

Фарқ кардани махсусияти оҳанги хониши чумлаи сода аз чумлаи мураккаб. Доир ба чумлаи мураккаби пайваст маълумот ба даст оварда, сохтори онро шарҳ додан. Аниқ сохтани воситаҳои алоқаи ҷузъҳои чумлаи мураккаб ва маънидод кардани муносибати байни ҷузъҳои чумлаи мураккаб.

Муқаррар кардани навъҳои чумлаи мураккаби пайваст вобаста ба муносибатҳои маъноии байни ҷузъи чумла.

Доир ба чумлаи мураккаби тобеъ маълумот ба даст овардан. Зимни таҳлил бо назардошти махсусиятҳои фарқ кардани чумлаи мураккаби тобеъ аз чумлаи мураккаби пайваст.

Воситаҳои алоқаи байни ҷузъҳои чумлаи мураккаби тобеъро муайян сохта, ҳангоми қироат оҳанги хонишро риоя кардан.

Дар муайян сохтани чумлаҳои мураккаби тобеъ бо ин ё он чумлаи пайрав танҳо воситаҳои алоқа (пайвандакҳо)-ро не, балки маъноро низ мадди назар гирифтани. Сервазифа будани баъзе пайвандакҳои тобеъкунандаро доништан.

Сарҷумла ва чумлаи пайравро бар асоси саволгузори муайян сохта, навъҳои чумлаҳои пайравро фарқ кардан.

Дар нутқи шифоӣ ва хаттӣ аз навъҳои гуогуни чумлаи мураккаб (пайваст ва тобеъ) моҳирона истифода бурдан.

Мавқеи аломатҳои китобатро дар чумлаҳо дарк карда, дар мавқеаш онҳоро истифода намудан.

Оид ба чумлаи мураккаби омехта ва чумлаи мураккаби тобеи ду ва якчанд чумлаи пайравдор маълумот гирифта, сохтори онҳоро дарк кардан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла;

Шинохтан ва ҷудо кардани чумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар чумлаҳои мураккаб, хелҳои чумлаҳои мураккаб.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодихӣ, тағйирдихӣ ва таҳияи матнҳои хаттӣ дар мисоли жанри реферат, протокол.

Фасли 6. Чумлаи мураккаби бепайвандак (5 + 1 = 6 соат)

I. Маълумот дар бораи чумлаи мураккаби бепайвандак. Муносибатҳои гуогуни маъноиро ифода кардани чумлаи мураккаби бепайвандак. Мавқеи оҳанги талаффуз дар чумлаи мураккаби бепайвандак.

Аломатҳои китобат (вергул, нуқтавергул ва тире) дар чумлаи мураккаби бепайвандак. Амалан дарк намудани ҷойи аломатҳои китобат ва мавқеи гузоштани онҳо дар чумлаи мураккаби бепайвандак.

II. Мақсадҳо: Чумлаи мураккаби бепайвандакро аз чумлаи мураккаби пайвандакдор фарқ намуда, хусусиятҳои фарқкунандаи онро шарҳ додан; ба

маъноӣ ҷумлаҳо сарфаҳм рафта, аломати китобати лозимаро интиҳоб кардан; дар нутқи шифоҳию хаттӣ аз ҷумлаҳои мураккаби бепайвандак истифода бурдан; ҳангоми хондан оҳанги талаффузи ҷумлаи мураккаби бепайвандакро риоя намудан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва ҷудо кардани ҷумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мураккаб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни протокол.

Фасли 7. Маълумоти умумӣ дар бораи забон (4+ 2 = 6 соат)

I. Қадимиву ғановатманд будани забони тоҷикӣ (зикри фарҳангҳо). Забони адабии ҳозираи тоҷикӣ ва адабиёти бадеӣ.

Таҳлил ва баррасии мақолаҳои устод Айнӣ «Дар атрофи забони форсӣ ва тоҷикӣ», «Забони тоҷикӣ» ва «Мактуби кушод ба рафиқ Толис».

II. Мақсадҳо: Ба низом даровардани дониши талабагон оид ба забони тоҷикӣ, ки дар синфҳои 5-8 ба даст овардаанд; дарки забони адабии ҳозираи тоҷикӣ ва муносибати он ба адабиёти бадеӣ ва сарфаҳм рафтан ба нақши забон дар ҷомеа; пас аз хондан ва таҳлили мақолаҳо барои покиза нигоҳ доштани забон худро масъул шуморидан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишани табиати иҷтимоии забон, пайдоиши забон ва хат;

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни мактуб.

Фасли 8. Хат ва пайдоиши он (4+2 = 6 соат)

I. Хат чист? Маълумоти мухтасар дар бораи хат ва пайдоиши он. Давраҳои қадим дар ҷӣ менавиштанд? Дар кишварҳо ва қитъаҳо ҷӣ тавр менависанд? Хат ва навъҳои он: хати ҷумлавӣ; хати калимавӣ; хати ҳичоӣ ва хати овозӣ. Маълумоти мухтасар оид ба хати мехӣ, хати авестойӣ, хати монавӣ, хати арабӣ ва баъзе навъҳои он. Хати лотинӣ. Сабабҳои гузариш аз хати арабӣ ба хати лотинӣ ва аз лотинӣ ба кириллӣ (русӣ). Аҳамияти гузариш ба алифбои русӣ.

II. Мақсадҳо: Дарк кардани моҳияти хат дар инкишофи ҷомеаи инсонӣ; оид ба таърихи пайдоиши хат маълумоти одӣ ба даст орад; доир ба навъҳои хат каме тасаввурот ҳосил намудан; бояд донист, ки халқи тоҷик қаблан кадом хатҳоро истифода мебуд; дар бораи навъҳои хати арабӣ каме маълумот ба даст овардан; сабаби ба дигар хат гузаштанро аз нигоҳи дирӯз ва имрӯз шарҳ додан.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишани табиати иҷтимоии забон, пайдоиши забон ва хат;

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Баҳодихӣ, тағйирдиҳии матнҳои хаттӣ дар мисоли жанри эссе.

Фасли 9. Такрори маводи дар синфи 9 омӯхта (4 соат)

I. Ҷумлаи мураккаб. Навъҳои ҷумлаи мураккаб. Хат ва пайдоиши он

II. Мақсадҳо: Дар матн муайян карда тавонистани навъҳои ҷумла. Ҷумлаҳои мураккаб ва навъҳои онҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ: Дар матн ҷудо кардани навъҳои ҷумлаи мураккаб, маълумоти умумӣ дар бораи хат;

Салоҳиятҳои иртиботӣ: Донистан ва шарҳ дода тавонистани ҷумлаи мураккаб дар нутқ.

БАРНОМАИ ФАННИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» БАРОИ СИНФИ X (72 соат)

Фасли 1. Забон ва сухан (1 соат)

I. Суду зиёни сухан;

II. Мақсадҳо: Ба ҳамаи аъзоёни ҷамъият баробар хидмат кардани забонро доништан; шоҳаҳои забони умумихалқӣ будани забонро шарҳ додан; бо овардани мисолҳо собит намудан, ки забон падидаи иҷтимоист ва он ҳамеша рушдбанд мебошад.

III. Салоҳиятҳо:

III. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Ба мавқеъ ва вазифаи забони тоҷикӣ дар ҷамъият сарфаҳм рафтани, мақоми забони тоҷикиро дар ҳаёти иҷтимоӣ дар ҳадди дониши гирифташуда шарҳ додан, рисолати забонро чун забони миллии дарк кардан.

Фасли 2. Имлои ҳарфи ӣ (2 соат)

Ҳарфи ӣ дар таркиби калима. Фарқ кардани ҳарфи ӣ ҳамчун пасванд аз бандаки феълӣ ва хабарӣ. Тафовути ӣ аз бандаки изофӣ (и).

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти «-и»-и кӯтоҳ ва дароз (-ӣ).

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои хаттӣ дар мисоли матни протокол.

Фасли 3. Ҳарфи ў ва имлои он (4 соат)

I. Фарқи ў аз у. Мавқеъ ва ҷойи ҳарфи ў дар калима. Мавқеи зада дар калимаҳое, ки ҳарфи ў доранд. Хусусияти фонемагӣ доштани ҳарфи ў.

II. Мақсадҳо: Дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ шиноختани ва фарқ намудани ў аз у. Риояи тарзи талаффузи калимаҳое, ки ҳарфи ў ва у доранд. Дар таълифи корҳои хаттӣ бештар истифода бурдани калимаҳои ҳарфи ў ва у-дошта. Пешгирии ғалатҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти ҳарфи «у»-и кӯтоҳ ва дароз.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни протокол.

Фасли 4. Ҳодисаҳои фонетикӣ (4 соат)

I. Ташдиди овозҳо, монандшавӣ, афтидан ва ҷойивазкунию бадалшавии онҳо.

Табдили овозҳои таркиби калима. Ташдиди овозҳо ҳангоми калимасозӣ.

Нигоҳ доштани ду шакли навишти калимаҳо.

II. Мақсадҳо: Дар амал дарк кардани ҳодисаҳои савтӣ (фонетикӣ). Дар асоси машқ фаҳмидани ташдиду монандшавӣ, афтидану ҷойивазкуниро ва

баландшавии овозҳо. Бештар талаффузи чунин калимаҳоро машқ кардан. Бо шеваҳо муқоиса кардани калимаҳо дар асоси талаффуз.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишони низоми фонетикии забони тоҷикӣ дар сатҳи ҷудо кардани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳичои тоҷикӣ.

Инъикоси ҳамсадоҳои талаффузнашавандаи «д», «т», «х» дар нутқи хаттӣ

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодихӣ ба матн матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни санад (акт).

Фасли 5. Ҳарфи сакта (ъ) ва имлои он (2 соат)

I. Вазифаи ҳарфи сакта (ъ) дар забони тоҷикӣ. Мавқеъ ва ҷойи ҳарфи мазкур дар калимаҳо. Зарурати истифодаи ин ҳарф дар забони тоҷикӣ.

II. Мақсадҳо: Дуруст талаффуз кардани ҳарфи сакта. Муайян сохтани ҷойи он дар калимаҳо ба туфайли машқ. Аҳамияти ҳарфи сакта дар тағйирёбии маънои калима. Пешгирии ғалатҳои шевагии талаффузи калимаҳои ҳарфи сактадор.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишони низоми фонетикии забони тоҷикӣ дар сатҳи ҷудо кардани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳичои тоҷикӣ

Инъикоси ҳарфи «ъ» (сакта) дар нутқи хаттӣ

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни санад.

Фасли 6. Имлои исм ва сифат (6 соат)

I. Имлои ихтисораҳо, номҳои одамон ва муассисаю маҷаллаҳо. Номи ашхоси таърихӣ ва асарҳои бадеию илмӣ ва имлои онҳо. Тартиби ном ва номгузорӣ. Тарзи ному таҳаллусозӣ. Фарқи исмҳои хос аз исмҳои чинс.

Тарзи навишти сифатҳои мураккаб.

II. Мақсадҳо: Ба туфайли машқ ва корҳои амалӣ имлои ихтисораҳо, номҳои одамон ва муассисаю маҷаллаҳоро ёд гирифтани. Дар асоси корҳои амалӣ фарқ кардани номи одам аз номи ашё.

Истифодаи дурусти сифатҳои мураккаб дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донишони ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодихӣ, тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни баёнот.

Фасли 7. Феъл, сифати феълӣ ва феъли ҳол ва имлои онҳо (4+1=5 соат)

I. Феълҳои бевоситаю бавосита ва мавриди истифодаи онҳо.

Бандакҳои феълию хабарӣ ва имлои онҳо. Феълҳои таркибӣ ва имлои онҳо. Муродифот дар феъл ва аҳамияти онҳо дар нутқ.

Феъли ҳолу сифати феълӣ ва фарқи онҳо аз ҷиҳати шаклу имло.

II. Мақсадҳо: Дуруст истифода бурдани феъли мондаю гузаранда. Дуруст ва бамавқеъ истифода бурдани феълҳои бевосита ва бавосита. Фарқ кардани бандакҳои феълӣ аз бандакҳои хабарӣ ва изофӣ. Фаро гирифтани имлои феълҳои таркибӣ. Феъли ҳол ва сифати феълӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Дарк, баҳодиҳии матни шартномаи меҳнатӣ.

Фасли 8. Шумораю ҷонишин ва имлои онҳо (4+1=5 соат)

I. Имлои шумораҳои тартибӣ, касрӣ. Шумораи таркибӣ ва имлои он. Истифодаи баъзе шумораҳо дар адабиёти пешин ва маълумоти мухтасар дар бораи онҳо.

Ҷонишин ва имлои он. Имлои ҷонишинҳои саволӣ, тартибӣ ва мавқеи истифодаи онҳо. Ҷонишинҳои фақир, банда, хеш, камина ва имлою аҳамияти онҳо. Имлои ҷонишинҳо дар назм.

II. Мақсадҳо: Беғалат навиштани шумораҳои тартибӣ, касрӣ. Шинохтани шумораҳои таркибӣ. Риояи принсипи анъанавӣ дар навишти шумора ва истифодаи бамавриди он дар нутқ.

Дар асоси машқу кори амалӣ дарк кардани моҳияти ҷонишинҳо дар нутқ. Беғалат истифода намудани ҷонишинҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Талаффузи адабии ҷонишинҳо ва хусусиятҳои услубии онҳо. Фарқ кардани вазифаҳои ҷонишинҳои шумо дар нутқ ва имлои он. Пешгирии ғалатҳои хонандагон ба василаи машқҳои амалӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни тақриз.

Фасли 9. Зарф ва имлои он (3+1=4 соат)

I. Имлои зарфҳои сохта, мураккаб ва таркибӣ.

Машқу корҳои амалӣ доир ба имлои зарфҳо. Имлои баъзе зарфҳое, ки дар адабиёти пешин истифода шудаанд. Фарқ кардани зарф аз сифат.

II. Мақсадҳо: Амалан фарқ кардани зарф аз сифат. Истифода дурусти зарф дар нутқи шифоҳӣ ва ва хаттӣ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни номаҳои расмӣ.

Фасли 10. Пешоянду пасоянд ва имлои онҳо (4 соат)

I. Фарқи пешоянд аз пешванд. Пешояндҳои таркибӣ ва имлои онҳо. Махсусияти пешояндҳои дар назм истифодашуда.

Ба ҷойи якдигар омадани пешояндҳо ва пасояндҳо.

Пасояндҳо ва вазифаҳои онҳо. Имло ва вазифаи пасоянди-ро.

II. Мақсадҳо: Дар навишт фарқ кардани пешоянд аз пешванд. Истифодаи дурусти пешоянд ва пасояндҳо дар нутқ. Донистан ва дарк кардани сабабҳои бо дефис навишта шудани баъзе пешояндҳо дар назм.

Истифодаи муродифҳои пешоянд ва пасояндҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интихоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни эссе (эссе дар мавзӯи сайёҳӣ).

Фасли 11. Пайвандакҳо ва имлои онҳо (5 соат)

I. Пайвандакҳои мураккаб ва таркибӣ. Мавқеи пайвандакҳо дар назму наср ва имлои онҳо. Пайвандакҳои таркибӣ ва аломатҳои китобат. Ба ҷойи якдигар истифода шудани пайвандакҳо; дар аввали ҷумла истифода шудани пайвандаки ва. Муқоисаи пайвандакҳо бо варианти шевагиашон ҷиҳати пешгирии ғалатҳо.

II. Мақсадҳо: Истифодаи бамавқеи пайвандакҳо. Шинохтани пайвандакҳои мураккаб ва таркибӣ.

Ба воситаи машқу корҳои амалӣ ёд гирифтани истифодаи пайвандак дар назму наср ва аз худ кардани имлои онҳо. Моҳирона истифода бурдан аз вариантҳои гуногуни пайвандакҳо. Муносибати пайвандакҳо бо аломати китобат– вергул. Ислоҳи тарзи талаффузи шевагии пайвандакҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интихоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни гузориш.

Фасли 12. Имлои ҳиссаҷаҳо ва нидо (4 соат)

I. Навъҳои ҳиссаҷаҳо ва имлои онҳо. Аломатҳои китобати марбути ҳиссаҷаҳо. Муқоисаи ҳиссаҷаҳои дар адабиёти бадеӣ ва шеваҳо истифодашаванда. Пешгирии ғалатҳо. Мавқеи истифодаи ҳиссаҷаҳо.

Нидо ва имлои он. Истифодаи нидоҳо дар адабиёти бадеӣ.

Фарқи нидо аз ҳиссаҷа.

II. Мақсадҳо: Истифодаи дурусти ҳиссаҷаҳо ва нидоҳо дар нутқ. Аломатҳои китобат пас аз ҳиссаҷаҳо ва нидоҳо. Муқоисаи адабиёти бадеӣ ва нутқи гуфтугӯӣ. Амалан дарк кардани мавқеъ ва зарурати истеъмоли нидо. Дар асоси машқ фарқ кардани нидо аз ҳиссаҷаҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни эссе.

Фасли 13. Одоби муошират (6 соат)

I. Гузаронидани корҳои амалӣ дар мавзӯҳои: зарурати доништани одоби муошират ва паҳлуҳои он, муносибат бо волидайн, бо одамони аз худ бузург, бо ҳамсолон, рафтору кирдор дар ҷойҳои умумӣ; рафтори нек, кирдори нек ва пиндори нек; аҳамияти маслиҳату машварат дар зиндагӣ, зарари пургӯӣ.

II. Мақсадҳо: Одоби муоширатро амалан ёд гирифтани. Аҳамияти хушгапӣ ширинсуханӣ дар муомила. Ба ҷо овардани эҳтироми падару модар вазифаи аввалиндараҷаи ҳар як фарзанд аст. Аниқ кардани шеваи суҳбат бо калонсолон, миёнсолон ва хурдсолон.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни табрикнома ва мусоҳиба.

Фасли 14. Ҳуҷҷатҳои расмӣ (6 соат)

I. Маълумот доир ба ҳуҷҷатҳои муҳиме, ки дар ҳаёт ҳар сари қадам вомеҳӯранд. Тарзи дуруст навиштан ва такмил кардани ҳуҷҷатҳои расмӣ. Омӯзиши беҳтарин намунаҳои ҳуҷҷатҳои расмӣ. Дар асоси намунаи номаҳои шахсонӣ намоён ошно гаштан ба махсусияти номаҳо ва риояи одоби муомила дар онҳо; аҳамияти номаҳо дар пешрафти кор.

Риояи талабот ба онҳо.

II. Мақсадҳо: Амалан ошно кардани талабагон бо навҳои ҳуҷҷатҳои расмӣ. Доништани тартиб ва усули таҳия ва таълифи ҳуҷҷатҳо. Дар ёд нигоҳ доштани қолабҳои ҳуҷҷатҳои расмӣ. Беғалат навиштан ва ба талабот риоя кардан ҳини таълиф.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни ҳуҷҷатҳои расмӣ: ариза, баёнот, протокол, фармоиш, мактуби расмӣ

Фасли 15. Нақли хаттӣ ва навъҳои он (4 соат)

I. Нақли пурра ва ё муфассал; нақли мухтасар ва фишурда; нақл бо супоришҳои эҷодӣ.

Усули таълифи нақлҳои мазкур. Фарқи онҳо аз якдигар. Нақл-омили муҳими омода шудани талабагон ба иншонависӣ.

II. Мақсадҳо: Амалан дарк кардани нақл ва аҳамияти он. Дар таълиф навъҳои нақдро фарқ карда тавонистан. Баҳо додан ба нақли якдигар. Таҳлил кардани нақлҳои беҳтарин. Пешгирии баъзе ғалатҳо дар нақл ва нишон додани онҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустакили нутқ.

Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳои, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни тасвир, ёддошт.

Фасли 16. Санъатҳои бадеӣ ва аҳамияти онҳо (4 соат)

I. Санъатҳои маънавӣ; таносуби калом; ба маънои маҷозӣ омадани калимаҳо: ташбеҳ, муболиға, тавсиф, таҷнис, саволу ҷавоб ва ташхису талмеҳ.

Санъати лафзӣ: сачъ ва насри муссаҷаъ.

II. Мақсадҳо: Истифодаи дурусти санъатҳои мазкур дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Ба санъати саволу ҷавоб хубтар ошно шудан, то ки аломатҳои китобати марбути он дуруст аз бар шаванд. Шинохтани талмеҳ дар шеър.

Дарки санъати сачъ ва истифодаи дурусти он дар нутқ.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Донистан ва ҷудо кардани маънои асли ва маҷозии калима.

Донистан ва ҷудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: иноним, антоним ва омонимҳо.

Навъҳои калима аз рӯи маъно, калима ва таъбирҳо, калимаҳои соҳавӣ, шевагӣ, кор бо луғатҳо

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳива таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни тасвир ва табрикнома, комплимент.

Фасли 17. Фразеологизмҳо (таъбирҳо) ва махсусияти онҳо (3+1=4 соат)

I. Аҳамияти фразеологизмҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Сарчашмаҳои пайдоиши фразеологизмҳо. Муродифот дар фразеологизмҳо. Истифодаи луғате, ки дар он фразеологизмҳо гирд оварда шудаанд.

II. Мақсадҳо: Фарқ кардани фразеологизмҳо аз калима ва ибора. Истифодаи дурусти онҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Пайдо кардани муродифоти фразеологизмҳо. Аҳамияти фразеологизмҳо дар тасвир ва барҷастагии фикр. Таҳлили матнҳо чӣхати муқаррар кардани нақши фразеологизмҳо. Пешгирии

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани маънои асли ва маҷозии калима.

Доништан ва ҷудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: синоним, антоним ва омонимҳо.

Навҳои калима аз рӯи маъно, калима ва таъбирҳо, калимаҳои соҳавӣ, шевагӣ, кор бо луғатҳо

Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни тасвир ва латифа.

Фасли 18. Такрори маводи омӯхта (2 соат)

I. Мустақамкунии донишҳо, алоқамандии онҳо бо амалия оид ба имлои исм, сифат, шумораву ҷонишин, зарфҳо.

II. Мақсадҳо: Истифодаи дурусти калимаҳо онҳо дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ. Истифодаи дурусти калимаҳо дар ҳуҷҷатҳои расмӣ коргузорӣ. Пешгирии ғалатҳо.

III. Салоҳиятҳо:

Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

БАРНОМАИ ФАНИ «ЗАБОНИ ТОЧИКӢ» БАРОИ СИНФИ XI (72 СОАТ)

I. Имло ва талаффузи солим (орфография ва орфоэпия) дар асоси матнҳои хабар (4 соат)

II. Қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ. Тағйирот дар он (солҳои 1998, 2011). Аз имлои забони тоҷикӣ бароварда шудани ҳарфҳои ц, щ, ы ва аломати ь. Қоидаҳои навишти калимаҳои ки бо ҳамсадои «й»(йот) анҷом ёфтаанд. Ғалатҳои маъмули навишти ҳарфҳои ӯ, й, ь, м, н ва ҳамсадоҳои такрор (шадда, ташдиднок). Вариантҳои навишти баъзе калимаҳо. Қоидаҳои асосии талаффузи солими (беғалати) овозҳо. Талаффузи солими садоноки ӯ ва ҳамсадоҳои такрор. Вариантҳои талаффузи баъзе калимаҳо. Қоидаҳои задаи калима дар забони тоҷикӣ. Ғалатҳои маъмули задаи калимаҳо. Ҷойи зада дар калимаҳои иқтибосии байналмилалӣ. Задаи мантиқӣ (фраза).

II. Мақсадҳо: дар бораи қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ ва ислоҳоти он (1998, 2011) маълумоти пурра доштан, дар имлои ҳарфҳои садонок ва ҳамсадо иштибоҳ накардан, мавқеи корбурди ҳарфҳои «и» ва «й», «у» ва «ӯ»-ро фарқ кардан, дар матн ғалатҳоро ислоҳ намудан, мавқеи худро асоснок карда тавоништан дар имлои ҳарфҳо.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништани низоми фонетикии забони тоҷикӣ дар сатҳи ҷудо кардани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳичоҳои тоҷикӣ.

III.2. Салоҳиятҳои иртиботӣ (коммуникативӣ):

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли матни хабар.

2. Таркиби луғавии забон ва хусусиятҳои маъноии калима дар асоси матнҳои хабар ва мусоҳиба (9+1=10 соат)

Калимаҳои аслии забони тоҷикӣ ва хусусиятҳои онҳо. Калимаҳои иқтибосӣ ва хусусиятҳои онҳо. Калимаҳои адабии китобӣ ва гуфтугӯӣ. Калимаҳои ғайриадабӣ. Маъноии калима. Маъноии асли ва маҷозии калима. Сермаъноӣ (полисемия) ва якмаъноӣ (моносемия). Истилоҳ. Калимаҳои ҳамгуна (омоним), наздикталаффуз (пароним ва паронимаз), муродиф (синоним), мутазод (антоним). Хусусиятҳои услубӣ ва мавқеъҳои истифодаи онҳо дар услубҳои гуногуни баён (нутқ).

Таркиби луғавии забон. Захираҳои асосии луғавӣ ва роҳҳои бой гардидани он. Калимаҳои иқтибосии арабӣ, туркӣ, русӣ, байналмилалӣ. Калимаҳои умумистеъмор ва маҳдудистеъмор. Калимаҳои адабӣ ва ғайриадабӣ. Калимаю истилоҳоти касбӣ, техникӣ. Калимаю таъбирҳои рехтаи (фразеология) хоси маҳал (диалектизмҳо), калимаю таъбирҳои дуруштмаъно, таҳқиромез, дашном (жаргонизм, арготизм, варваризм).

Сермаъноӣ (полисемия) ва якмаъноӣ (моносемия). Фарқи калимаҳои сермаъно аз якмаъно (истилоҳ) ва мавридҳои корбурди онҳо. Роҳҳои пайдоиши маъноии калима ва аҳамияти онҳо дар ғанӣ гардонидани захираи маъноии калимаҳо. Вазифаҳои услубии калимаҳои сермаъно дар услубҳои баён.

Духӯрагии маъноӣ калима ва роҳҳои бартараф намудани он. Калимаҳои ҳамгуна (омоним) ва навъҳои онҳо. Калимаҳои наздикталаффуз (пароним ва паронимҳо) ва фарқи онҳо аз ҳамдигар ва аз калимаҳои ҳамгуна ва сермаъно. Мавқеи истифода, вазифаҳои услубии калимаҳои ҳамгуна ва наздикталаффуз. Ғалатҳои корбурди онҳо дар гуфтор ва навиштор.

Муродифоти луғавӣ (синонимия) ва аҳамияти он дар саҳеҳ ифода кардани фикр. Муродифҳои луғавӣ ва услубӣ, ки бо тобишҳои маъноӣ ё обурангҳои услубӣ ва ҳисси аз ҳамдигар фарқ мекунад. Аҳамияти интиҳоби калима аз силсилаи муродифҳо дар саҳеҳ, дақиқ ва бамавқеъ кор фармудани муродифҳои луғавӣ. Такрори маъно (пургӯйӣ, ҳашви қабҳ). Бо мақсади худдорӣ аз такрори калима истифода намудани муродифҳои луғавӣ ва фразеологӣ.

Мутаозод (антонимия) ва аҳамияти он дар муассир ифода кардани фикр дар услуби бадеӣ, рӯзноманигорӣ ва муошират. Мавқеъ ва хусусиятҳои услубии калимаҳои муқобилмаъно дар сарлавҳаи асарҳои бадеӣ ва маводи матбуот. Фарқи антоним аз санъати тазод (контраст).

II. Мақсадҳо: Дар матн нишонаҳои калимаҳои асили тоҷикӣ ва иқтибосиро донад; Маъноӣ аслии калимаро аз маъноӣ маҷозии он фарқ карда тавонад; калимаҳои сермаъно, ҳамгуна, наздикталаффуз ва ҳаммаъноро ёфта, хусусиятҳои услубии онҳоро муайян карда тавонад. Калимаҳои адабӣ ва лаҳҷавиро шиносонд ва дар матни шифоҳию хаттӣ ба мавқеъ ва зарурати истифодаи онҳо баҳо дода тавонад; дар мусоҳиба ва хабар ғалатҳои интиҳоби калимаҳои ҳамаъно ва безарурат ё бемавқеъ ба кор бурдани калимаҳои сермаъно, якмаъно ва муқобилмаъноро ёфта, ислоҳ намояд, худ мусоҳиба ва хабар таҳия карда тавонад.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва ҷудо кардани маъноӣ асли ва маҷозии калима;

Доништан ва ҷудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: синоним, антоним ва омонимҳо.

Навъҳои калима аз рӯи маъно, калима ва воҳидҳои фразеологӣ, калимаҳои соҳавӣ, лаҳҷавӣ, машғулият аз рӯи луғатҳо.

III.2. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаҳои хабар ва мусоҳиба.

3. Воҳидҳои фразеологӣ, хусусиятҳои сохтори маъноӣ ва услубии онҳо. Дар гуфтор ва навиштор беғалат истифода бурдани фразеологизмҳо дар асоси матнҳои тасвир (2+1=3 соат)

Сохтори наҳвӣ ва маъноӣ воҳидҳои фразеологӣ. Муносибати маъноӣ воҳидҳои фразеологӣ бо калимаю таркибҳо. Муродифот ва вариантҳои воҳидҳои фразеологӣ ва хусусиятҳои услубии онҳо дар услубҳои бадеӣ, рӯзноманигорӣ ва муошират. Сермаъноӣ ва мутаозоди воҳидҳои фразеологӣ. Тафовути тобишҳои маъноӣ ва хусусиятҳои услубии муродифҳои воҳидҳои фразеологӣ. Ғалати омехта кардани як ҳиссаи фразеологизм бо ҳиссаи воҳиди фразеологии дигар (контаминатсия). Кӯтоҳшавии воҳидҳои фразеологӣ (универбатсия). Беғалат кор фармудани воҳидҳои фразеологӣ дар услубҳои гуногуни баён.

II. Мақсадҳо: дар матн воҳиди фразеологиро чудо кунад; маъноҳои онҳоро шарҳ диҳад; дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ воҳидҳои фразеологиро истифода барад, онҳоро бо ҳамдигар ва бо калимаҳои муродифашон иваз кунад; тобишҳои маъноӣ ва обуранги услубии фразеологизмҳоро шарҳ диҳад; корбасти бамавриди воҳидҳои фразеологӣ, калимаҳои сермаъно, муродиф ва зидмаъноро ба назар гирифта матнҳои тасвирро таҳрир ва таҳия карда тавонад.

III. Салоҳиятҳо.

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Доништан ва чудо кардани маъноӣ асли ва маҷозии калима;

Доништан ва чудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: синоним, антоним ва омонимҳо.

Навъҳои калима аз рӯи маъно, калима ва воҳидҳои фразеологӣ, калимаҳои соҳавӣ, лаҳҷавӣ, машғулият аз рӯи луғатҳо.

III.2. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи

4. Масъалаҳои асосии грамматика (сарф ва наҳв). Аломатҳои китобат дар асоси матнҳои репортаж ва дастурамал (8+1=9 соат)

Хусусиятҳои грамматикӣ ҳиссаҳои нуқ (исм, сифат, ҷонишин, феъл, зарф, пешоянду пасоянд, пайвандак). Шаклсозӣ дар ҳиссаҳои гуногуни нутқ ва ғалатҳои шаклсозӣ. Калимасозию таркиббандии ҳиссаҳои нутқ. Ғалатҳои калимасозии исм, сифат, зарф, таркиббандии феъл ва роҳҳои ислоҳи онҳо. Сохту таркиб, маъноҳои грамматикӣ пешоянду пасоянд ва пайвандакҳо.

Навъҳои алоқаи калимаҳо дар ибора ва ҷумлаи сода (пайвасти пайҳам, хилофӣ, чудо; тобеи изофӣ, вобастагӣ, ҳамроҳӣ ва мувофиқат) ва воситаҳои грамматикӣ ифодаи онҳо. Ғалатҳо дар алоқаи калимаҳо дар ибора ва ҷумлаи сода, роҳҳои ислоҳи онҳо. Тартиби калима ва таҷзияи маъноии ҷумлаҳои сода. Муродифоти воҳидҳои наҳвӣ (ибора, ҷумлаи сода). Ғалати бесабаб тағйир додани тартиби аъзоҳои ҷумла ва ислоҳи он.

Робитаҳои маъноии пешояндҳои таркибӣ бо пайвандакҳои тобеъкунандаи таркибӣ дар алоқаи воҳидҳои гуногуни наҳвӣ. Аз пешояндҳои ба шартӣ, дар вақти, аз сабаби, бо мақсади, ба шартӣ ва ғайра бо ишорачонишину пайвандаки ки сохтани пайвандакҳои таркибӣ. Алоқаи ҷузъҳои ҷумлаҳои мураккаб ва воситаҳои грамматикӣ ифодаи он. Муродифоти ҷумлаҳои сода бо ҷумлаҳои мураккаби тобеъ дар ифодаи муносибатҳои маъноии мафъули (объекти) амал, ҳоли тарз, монандӣ, замон, сабаб, мақсад, шарт ва хилоф. Вазифаҳои пайвандакҳо дар сохтори ҷумлаҳои содаю мураккаб ва матн. Аҳамияти муродифоти наҳвӣ дар саҳеҳ ва бегалат ифода кардани фикр. Ислоҳи ғалатҳои грамматикӣ ва услубии қолабҳои муштаракмаъноӣ наҳвӣ. Вазифаи матнсозии пайвандакҳои пайвасти хилофии аммо, вале, лекин ва пайвандакҳои тобеъкунандаи ҷунки, зеро. Аломати вергул дар ҷумлаҳои мураккаби тобеъ, ки ҷумлаҳои пайрави онҳо бо пайвандаки ки ба сарҷумла тобеъ шудаанд.

II. Мақсадҳо: хусусиятҳои грамматикӣ ҳиссаҳои нутқ, вазифаҳои синтаксисии онҳоро донанд; ибораҳо, хелҳои алоқа дар ибораҳо, пайвандакҳо ва вазифаи онҳоро дар матн донанд; ҷумлаҳо ва хелҳои онҳоро донанд ва аз ҳамдигар фарқ кунад; аз пайвандакҳо, воситаҳои алоқаи иборасоз, ҷумласоз истифода бурда репортаж ва ластурамалро тағйир диҳад, таҳрир ва таҳия кунад.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва чудо кардани хелҳои ҷумлаҳои сода;

Шинохтан ва чудо кардани ҷумлаи мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаи мураккаб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб;

III.2. Салоҳияти иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯйи намунаи матнҳои репортаж ва дастурамал.

5. Ҳусни баён. Ғалатҳои маъмули грамматикӣ ва услубии ҷумлабандӣ дар асоси матнҳои аннотатсия (3+1=4 соат)

Мувофиқати маъноӣю грамматикӣ хабар бо мубтадо. Аз ҷиҳати шумора мувофиқат накардан хабар бо мубтадо. Бо воситаҳои грамматикӣ муштарақвазифа алоқаманд шудани ҷузъҳои ибора ва аъзоҳои ҷумлаи сода. Ғалатҳо дар воситаҳои грамматикӣ алоқаи калимаҳо дар ибора ва ҷумлаи сода, роҳҳои ислоҳи онҳо. Аломати тире дар ҷумлаҳои содаи дутаркиба, ки хабарҳои онҳо бо масдар ва ё исму ҷонишинҳои ифодакунандаи шахс ё ашё ифода ёфтаанд. Ҷумлаҳои чидааъзо. Алоқаи маъноӣ ва грамматикӣ аъзоҳои чида. Таносуби маъно, тартиби пайҳам омадани аъзоҳои чида ва ғалатҳо дар ҷумлаҳои чидааъзо. Аломати баён, вергул ва тире дар онҳо. Алоқаи маъноӣ ва грамматикӣ ҷумлаҳои сода дар таркиби ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ. Воситаҳои грамматикӣ алоқаи ҷузъҳои ҷумлаҳои мураккаб. Ғалатҳои дар сохтори нахвӣ ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ Риоя накардани мутобиқати шаклҳои феълии хабарҳои ҷумлаи пайрав бо сарҷумла. Аломати китобат дар ҷумлаҳои мураккаб.

III. Мақсадҳо: Хусусиятҳои грамматикӣ ҳиссаҳои нутқ ва вазифаҳои нахвӣ онҳоро донанд; ибораҳо, хелҳои алоқа дар ибораҳо, пайвандакҳо ва вазифаи онҳоро дар матн донанд, ҷумлаҳои ва хелҳои онҳоро донанд ва аз ҳам фарқ карда тавонанд; аз пайвандакҳо ва воситаҳои дигари ибораю ҷумласоз истифода бурда матни репортаж ва дастурамалро тағйир диҳад, таҳрир ва таҳия намояд; ҷойи аъзоҳои ҷумлаи забони тоҷикиро донанд, сараъзо ва аъзоҳои пайрави ҷумлаи содаро шиносад ва таҳлили нахвӣ карда тавонанд;

Ғалатҳо дар ҷумлабандӣ, бесабаб тағйир додани ҷойи аъзоҳои ҷумлаи содаро ислоҳ кунанд; воситаҳои алоқаи ҷумлаҳои содаро дар таркиби ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ шарҳ диҳад; ғалатҳои сохтори ҷумлаҳои мураккабро аз рӯйи матнҳои пешниҳодшуда ислоҳ кунанд; матни аннотатсияро таҳрир ва таҳия карда тавонанд.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва аз матн чудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва чудо кардани хелҳои ҷумлаи сода;

Шинохтан ва чудо кардани ҷумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаи мураккаб, хелҳои ҷумлаи мураккаб;

Ш.2. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаи матнҳои аннотатсия.

6. Матн ва сохтори маъноӣ грамматикӣ он дар асоси матни нома (14 соат)

Матн ва сохтори маъноӣ он. Ягонагии мавзӯ дар матн. Ягонагии мундариҷаи матн. Алоқамандии маъноӣ ҷумлаҳо дар матн. Воситаҳои алоқаи маъноӣ ҷумлаҳо дар матн. Пойдории мантиқи суҳан дар матн. Пай дар пай интишор ва такмил ёфтани мундариҷаи матн.

Инкишофи нутқи мураббаъ. Беғалат ва бурро қироат кардани матни ҳикояти “Тавонгаре санге бар сари солахе зад” аз “Гулистон”-и Саъдии Шерозӣ. Бозгӯӣ намудани мазмуни ҳикоят ва шарҳ додани маъноӣ луғатҳои тавонгар, солах, дарвеш, малик, чоҳ, чоҳ. Саҳми ин вожаҳо дар устухонбандии ҷараёни баёни воқеа ва алоқамандии ҳиссаҳои матни ҳикоят: вожаҳои наздикмаъно ва наздикталаффуз, мутобиқати шаклҳои феълии хабарҳои ҷумлаҳо. Дар тақлиди ҳикоят воқеаеро баён карда, воситаҳои луғавию грамматикӣ ҷумлаҳоро шарҳ додан.

Инкишоф додани малакаи хаттии ифодаи фикр. Муросалот (номанигорӣ). Мактуби расмӣ ва ғайрирасмӣ. Сохтори маъноӣ ва нахвӣ мактуб. Риоя намудани талаботи луғавӣ, ибораву ҷумлабандии услуби номанигорӣ. Мактуб ба дӯсти айёми наврасӣ, ки ҳоло бо аҳли оила дар Россия зиндагӣ ва дар мактаби он ҷо таҳсил мекунад. Шарҳ додани унсурҳои луғавӣ алоқамандии ҷумлаҳои матни мактуб.

Сохтори грамматикӣ матн ва тарзу воситаҳои алоқаи маъноӣ ва грамматикӣ ҷумлаҳои мустақил дар дохили матн. Тадриҷан густариш ёфтани мундариҷаи матн. Алоқаи грамматикӣ ҳиссаҳои матн. Воситаҳои шаклсози забон: мутобиқати шаклҳои феълии хабари ҷумлаҳои матн. Воситаҳои грамматикӣ матнсоз.

Ягонагии мавзӯ ва мундариҷаи матн. Риояи алоқаи мантиқӣ ҷузъҳои матн. Нуқсонҳои алоқаи маъноӣ ва мантиқӣ дар матн ва роҳҳои бартараф намудани онҳо. Воситаҳои луғавию маъноӣ алоқаи ҷумлаҳо дар таркиби матн. Ба воситаи такрори калима пойдор гардидани мундариҷаи ягонаи ҷумлаҳо дар таркиби матн. Бо ёрии ҷонишинҳои шахсӣ ишора намудан ба соҳиб ва мафъули амалу ҳолат дар ҷумлаҳои содаю мураккаби матн. Бо ёрии ишораҷонишинҳои алоқаманд гардидани ҷузъҳои матн. Саҳми калимаҳои ҳаммаъно ва муқобилмаъно дар алоқамандии ҷумлаҳои матн.

Сохтори грамматикӣ матн. Умумият ва тафовути тарзу воситаҳои грамматикӣ алоқаи ҷузъҳои матн ва ҷумлаҳои содаи таркиби ҷумлаҳои мураккаби пайвасту тобеъ. Воситаҳои грамматикӣ алоқаи ҷумлаҳои содаю мураккаб дар дохили матн. Ба воситаи мутобиқати шаклҳои феълии хабари ҷумлаҳои содаю мураккаб сохтани матн. Бо ёрии пайвандакҳои пайвасти ва, аммо, вале, лекин, на танҳо,... балки, ва ё, ё ин ки алоқаманд гардидани ҷумлаҳои матн. Ба воситаи пайвандакҳои тобеъкунандаи чунки, зеро, зеро ки алоқаманд шудани ҷузъҳои ҷумлаҳои мураккаб дар дохили матн. Бо такрори пайвандакҳои тобеъкунандаи чун (чу), агар, агарчи, то, то ки ва ғайра сохтани

матн дар назм, насри бадеӣ ва публисистӣ-бадеӣ. Бо ёрии таркибҳои ҳамнисбати бинобар ин, аз ин рӯ, ба ҳамин мақсад, бо вучуди ин, дар ин сурат ва ғайра алоқаманд шудани ҳиссаҳои матн. Вазифаи воҳидҳои туфайлии аввалан, сониян, яқум, дуҷум, аз як тараф, аз тарафи дигар, умуман, ҳулласи калом ва ғайра дар алоқаманд намудани ҳиссаҳои матн. Сархат ҳамчун воситаи ба низом даровардани ҳиссаҳои матн.

Ба василаи ҷумлаҳои ҳамсохт (мувозии наҳвӣ) густариш ёфтани мундариҷаи матн. Унсурҳои луғавию грамматикӣ дар ҷумлаҳои ҳамсохт. Зина ба зина тақвият додани оҳанги баёни ҷумлаҳои сода ва мураккаб (градатсия) – яке аз воситаҳои наҳвии матнсозӣ дар услуби тасвири бадеӣ ва жанрҳои публисистӣ-бадеӣ. Аломатҳои китобат дар матн.

Инкишофи ҳатти ифода кардани фикр. Тасвири фасли тирамоҳи шаҳри (деҳаи) худ. Тартиб додани нақшаи тасвир. Истифодаи унсурҳои луғавӣ, фразеологӣ, калимасозӣ, ҷумлабандӣ, воситаҳои муассири луғавӣ (сермаъноӣ, маъноӣ маҷозӣ, муродифоти луғавӣ, омоним, парониму паронимаз, антоним), воситаҳои муассири наҳвӣ (тағйир додани ҷойи муқаррарии аъзоҳои ҷумла (инверсия) ё ҷумлаҳои пайрав, такрори анафора (дар аввали мисраъ ё ҷумлаҳо такрор шудани калима), эпифора (дар охири мисраъ ё ҷумлаҳо такрор шудани калима), ҳалқабанд (дар аввалу охири мисраъ ё ҷумла такрор шудани айни як калима), силсилабанд (ҷумла бо калиман тамом шуда, ҷумлаи нав бо ҳамон калима оғоз меёбад), қолабҳои мувозии (параллели) наҳвӣ, банди наҳвӣ, тарзу воситаҳои ба тариқи таъкид ифода кардани фикр, санъатҳои лафзӣю маънавии сухан. Муайян кардани хусусияти луғавию грамматикӣ матни бадеӣ.

Хусни баён: Ғалатҳо дар интиҳоб ва мавқеи кор фармудани воҳидҳои луғавӣ ва фразеологӣ. Пургӯйӣ ва ҳашви қабех (такрори маъно) ва роҳҳои ислоҳи онҳо. Безарурат истифода кардани унсурҳои ороиши сухан дар матни тасвирӣ. Серистеъмол кардани унсурҳои луғавӣ. Калимасозию таркиббандии ғайриодадӣ, такрори бемавқеи калимаҳо дар матни тасвирӣ.

Таҳлили ҳолати рӯҳии Бибиоиша дар повести “Одина”-и С.Айнӣ. Таҳлили сохтори маъноӣ ва грамматикӣ матни тасвирӣ. Хусусиятҳои луғавию фразеологӣ матн, мавқеи воситаҳои муассири луғавӣ ва наҳвӣ дар он. Воситаҳои тасвири бадеӣ дар матн.

Матни иттилоӣ ва хусусиятҳои луғавию грамматикӣ он. Таҳлили матни хабар дар мавзӯи ворӣ намудани низоми нави таълим дар мактабҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтори маъноӣ ва наҳвии матни иттилоӣ. Такрори калимаю истилоҳоти соҳаи мактабу маориф, дар қолаби ҷумлаҳои содаи дутаркибаи тафсилии хабарӣ ифода ёфтани фикр. Мутобиқати шаклҳои феълии хабари ҷумлаҳои матн.

Таҳлили матни илмӣ ва коргузори расмӣ. Дақиқ ифода ёфтани матлаб дар матни ҳуҷҷатҳои расмӣ, мавқеи хос касб намудани ба сархатҳо чудо кардани матнҳои илмӣю коргузори расмӣ дар матнҳои илмӣ ва илмии оммавӣ, дар матни санадҳои ҳуқуқӣ, ҳуҷҷатҳои расмии давлатӣ.

II. Мақсадҳо: Сохт ва вазифаи матнро муайян кунед; услубҳои забонро донад; услуби матни таҳриршавандаро шиносад; мақсад, ба кӣ равона шудани он (адресат), аз кӣ баромадани онро (адресант) дар матн чудо кунед; аз рӯйи

хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунанда матнҳоро гурӯҳбандӣ намояд; мавқеи воситаҳои матнсозиро муайян кунад; ба матнҳои таҳлилшаванда баҳо диҳад; матнҳоро таҳрир намояд.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва чудо кардани ҷумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мураккаб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб.

III.2. Салоҳияти иртиботӣ: Тағйир додан ва таҳияи намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯи намунаи матнҳои тақриз, латифа, табрикнома, мактуб.

7. Ҳусни баён ва услубиёти забони тоҷикӣ дар асоси матнҳои мусоҳиба, аннотатсия, тақриз, тасвир, эссе (25 соат)

Услубиёти забон (1 соат). Услубҳои баён (нутқ) дар забони адабии ҳозираи тоҷикӣ.

Услуби бадеӣ. (6 соат). Меъёри услуби баёни бадеӣ. Ҳадафи услуби бадеӣ ва хусусиятҳои луғавӣ, грамматикӣ ва бадеии он. Робитаи услуби бадеӣ ба услубҳои баёни рӯзноманигорӣ, иқошират, илмӣ корғузори расмӣ ва тафовутҳои он аз услубҳои дигари баён. Ба тарзи рангин ва муассир ёфтани манзараҳои табиат, ҳолатҳои рӯҳии инсон, ҳодисаю воқеаҳои ҳаёти ҷомеа дар услуби бадеӣ. Доираи васеи истифодаи воҳидҳои луғавию фразеологӣ забон ва имконоти маъноии он воҳидҳо. Фаровон истифода бурдан аз имконоти муассири маъноӣ луғавию фразеологӣ (калимаҳои сермаъно, маъноҳои маҷозии калима, омонимҳо, паронимҳо, синонимҳо, антонимҳо) ва воситаҳои муассири нахвӣ тасвир дар ифодаи фикр. Бо мақсадҳои услубӣ ба кор бурдани калимаю ифодаҳои хоси забони гуфтугӯӣ ва унсурҳои луғавӣ ғайриадабӣ (лафзҳои лаҳҷавӣ, калимаю таъбирҳои иқтибосӣ (варваризамҳо), вожаҳои хоси гуфторӣ баъзе гурӯҳҳои иҷтимоӣ (жаргонизмҳо, арготизмҳо). Истифодаи санъатҳои лафзӣ маънавии сухан дар тасвири бадеии забони назму насри бадеӣ. Таҳлили услубии забони матни асари бадеӣ (насру назм).

Услуби баёни рӯзноманигорӣ (публисистӣ) (6 соат)

Ҳадафи баёни публисистӣ ва меъёрҳои он. Ба тарзи фаврӣ расонидани хабари рӯйдодҳои дохилию хориҷӣ ҳаёти ҷомеа. Тарғиби ғояҳои пешқадами замон, кашфиёти илмӣю техникӣ, таҷрибаҳои нави судманд ва даъват намудан ба татбиқи он дар зиндагии рӯзмарра. Инъикоси ҳамаҷонибаи шуғлу фаъолияти гуногунсоҳаи аъзоёни ҷамъият ва пайваста ба он васеъ гардидани доираи истифодаи унсурҳои луғавию фразеологӣ захираи забон дар воситаҳои ахбори омма. Бо мақсади таъсир расондан ба аъзоёни ҷамъият ба кор бурдани унсурҳои луғавию грамматикӣ ифодаи саҳеҳу равшани матлаб, дар жанрҳои публисистӣ бадеӣ истифода намудани воситаҳои муассири луғавию нахвӣ баёни фикр. Барои ифодаи мафҳумҳои нави ҳаёти иҷтимоӣ сиёсӣ, иқтисодӣ фарҳангӣ аз имконоти калимасозии забон ғайриадабӣ бурда сохтани калимаю истилоҳоти нав ва қонеъ намудани эҳтиёҷоти забон ба ифодаи мафҳумҳои нав. Нуқсонҳо дар истифодаи калимаю истилоҳот, воҳидҳои фразеологӣ, унсурҳои калимасозӣ таркиббандӣ, дар сохтани қолабҳои нахвӣ ифодаи фикр ва

роҳҳои ислоҳи онҳо. Ғалатҳои имлоӣ, аломати китобат дар матни рӯзномаву маҷаллаҳо ва ислоҳ намудани онҳо.

Услуби илмӣ (4 соат)

Ҳадафи услуби баёни илмӣ ва меъёрҳои он дар истифодаи унсурҳои луғавию фразеологӣ забон, имконоти калимаю истилоҳсозӣ, иборасозию ҷумлабандӣ. Мавқеи калимаю таъбирҳои якмаъно - истилоҳоти сиёсӣ иҷтимоӣ, иқтисодӣ фарҳангӣ, илмӣ техникаӣ дар он. Корбурди калимаю истилоҳоти иқтибосӣ дар услуби баёни илмӣ. Таркибу ибораҳои рехта дар он. Хусусиятҳои луғавию фразеологӣ услуби баёни илмӣ. Тавофути забони асару мақолаҳои сирф илмӣ аз забони маводи илмӣ оммавӣ.

Услуби расмӣ-корғузори (5 соат)

Услуби баёни корғузори расмӣ ва ҳадафҳои асосии он. Меъёри забони услуби расмӣ дар тарзи ифодаи матлаб, истифодаи воҳидҳои луғавӣ, ибораҳои рехтаи хоси ин услуби баён, калимаю истилоҳсозӣ ва тарзи корбурди онҳо. Хусусияти қолаби рехта (стандартӣ) доштани забони корғузори расмӣ. Дақиқ, саҳеҳ ва муъҷаз бо номи (истилоҳи) мушаххас зикр намудани шайъ (факт) ва далел. Такрори калимаю ибораҳои рехтаи хоси услуби баёни корғузори расмӣ. Яқинии тарзи баёни фикр. Худдорӣ аз пургӯйӣ ва ороиши сухан. Дар қолабҳои маъмули наҳвӣ муъҷаз ифода намудани матлаб. Ғалатҳо дар интиҳоби калимаю ибораҳо ва ҷумлабандӣ дар забони ҳуҷҷатҳои расмӣ ва ислоҳи онҳо. Таъсири тарҷумаи забонҳои бегона дар калимасозӣ ва ҷумлабандӣ. Таҳлили услуби забони матни ҳуҷҷатҳои расмӣ.

Услуби муошират (3 соат)

Услуби муошират ва ҳадафи он. Воҳидҳои луғавӣ маъмули услуби муошират: калимаю таъбирҳои рехтаи хоси гуфтугӯи озод, истилоҳоти ҳунарманд (профессионализмҳо), калимаю ибораҳои рехтаи хоси маҳал, калимаю таъбирҳои забонҳои бегона, ки ба маъёри забони адабии тоҷикӣ дохил нашудаанд, вале дар гуфтори омиёна истифода мешаванд (варваризмҳо). Чун воситаи муассири луғавӣ ба кор бурдани калимаҳои сермаъно, ҳамгуна (омониму паронимҳо ва калимаҳои муқобилмаъно. Ба тарзи фаровон истифода шудани воҳидҳои фразеологӣ, ибораҳои рехтаи ташбеҳӣ (компаративӣ), вариантҳои нав пайдо намудани фразеологизмҳо. Тарзи муқоламавии баёни фикр дар услуби муошират. Бештар дар қолаби ҷумлаҳои сода (яктаркибаи феълӣ, нопурра, яккалимагӣ) ё ҷумлаҳои мураккаби бепаивандак ифода ёфтани фикр. Ихтисор шудани воситаҳои грамматикӣ алоқаи калимаҳои ёвар (пешоянд, пасоянд, пайвандак, ҳиссача, бандаки хабарии “аст”) дар таркиби ҷумлаҳои сода ва мураккаб.

Бо ёрии хелоҳи иртиботии ҷумлаҳои сода хеле муассир ифода ёфтани муносибатҳои субъективона, ҳиссиёту ҳаяҷони гӯянда. Рангинии оҳанги ҷумлаҳои амрӣ, саволии риторикӣ ва хитобӣ. Худдорӣ кардан аз қолабҳои хеле мураккаби наҳвӣ ба мисли ҷумлаҳои мураккаби сертиаркиба дар ифодаи матлаб. Барои таъсирбахш баён кардани фикр ба кор бурдани воситаҳои гуногуни наҳвӣ таъкид, задаи мантиқӣ. Робитаи услуби муошират бо услубҳои бадеӣ ва рӯзноманигорӣ. Мақсаднок ё бемақсад тағйир додани ҷойи муқаррарии аъзоҳои ҷумлаи сода. Истеъмоли ғалати воҳидҳои луғавӣ ва фразеологӣ, унсурҳои калимасозӣ ва ҷумлабандӣ дар услуби муошират ва

роҳҳои ислоҳи онҳо. Таҳлили услубии намунаҳои матни шифоҳӣ ва хаттии услуби муошират аз асарҳои бадеӣ.

Инкишофи нутқи мураттаб: нақли ҳодиса ё воқеаи начибе, ки аз касе шунидааст ё аз рӯзнома, маҷалла ё китобе хондааст. Қироати порчаҳои назм аз ашъори адибони гузашта ва имрӯза. Матни “Таъбири хоби Ҳорунаррашид”-ро ифоданок қироат намуда, хулосаи худро баён кардан. Таҳияи суҳан дар мавзӯи воқеаҳои начибӣ зиндагӣ, ки нигоранда аз асарҳои бадеӣ хонда ё аз барномаҳои телевизион тамошо кардааст. Дар ҳузури ҳамсабақон бо лаҳни шево нақл кардани он воқеа.

Инкишофи хаттӣ ифода кардани фикр дар заминаи таҳлили услубии матни назм: интиҳоб намудани як ғазал ё ду рубоӣ аз осори шоирони гузашта ё имрӯза, муайян намудани мавзӯъ, мундариҷа ва ғояи шеър, шарҳи маъноӣ баъзе калимаю ибораҳои он, хусусиятҳои услубӣ ва воситаҳои тасвири бадеии шеър. Хаттӣ ифода кардани фикр дар заминаи ҳуҷҷатнигорӣ: навиштани тавсифнома (характеристика) дар ҳаққи як нафар ҳамсабақи худ; Ифодаи хаттии фикр дар заминаи маводи публицистӣ: навиштани мусоҳиба доир ба ҳаёти мактабиён, навиштани иншо дар мавзӯи интиҳоби касб бо унвонҳои “Ба як ҷавон чил ҳунар кам”. “Чӣ духтарест? Аз ҳар ангушташ ҳунар мерезад”.

8. Такрори мавзӯи услубиёти забон (3 соат). Ду василаи ифодаи фикр – шифоҳӣ ва хаттӣ ва истифодаи онҳо дар услуби бадеӣ, рӯзноманигорӣ, илмӣ, корғузории расмӣ ва муошират. Меъёрҳои услубҳои ҷудоғонаи забон.

III. Мақсадҳо: Сохт ва вазифаи матнро муайян кунед. Услубҳои забонро донед; меъёри услуби баёни таҳриршавандаро донед, мақсад, ба кӣ (адресант) ва ба кӣ раван шудани мундариҷаи матни услуби баёнро (адресатро) муайян намоед; аз рӯйи хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунанда матнҳоро гурӯҳбандӣ намоед; мавқеи воситаҳои матнсозиро муайян кунед; ба матнҳои таҳлилшаванда баҳо диҳед ва онҳоро тағйир дода, таҳрир намоед; аз рӯйи қоидаҳои муқарраршуда матн созад, матнҳои тақриз, латифа, табрикнома ва мактубро таҳрир ва таҳия карда тавонад.

III. Салоҳиятҳо:

III.1. Салоҳиятҳои забонӣ:

Шинохтан ва аз матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла;

Шинохтан ва ҷудо карда тавонистани хелҳои ҷумлаи сода;

Шинохтан ва ҷудо кардани ҷумлаҳои мураккаб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаи мураккаб, хелҳои ҷумлаи мураккаб.

III.2. Салоҳиятҳои иртиботӣ:

Тағйир додан ва таҳия намудани матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ аз рӯйи намунаи матнҳои мусоҳиба, аннотатсия, тақриз, эссе, мактуб.

ЗАМИМА

Замимаи 1.

Барои ба омӯзгор равшантар ва фаҳмотар шудани салоҳиятҳои забонӣ ва иртиботӣ дар чадвали зерин марҳалаҳои ташаккули салоҳиятҳо оварда мешаванд. Аз чадвал равшантар дидан мумкин аст, ки ҳадафи ҳар як салоҳияти пешниҳодшуда дар марҳалаҳои ҷудогона чиро дар бар мегирад.

САЛОҲИЯТҲОИ ЗАБОНӢ

САЛОҲИЯТИ ИНТИҚОЛИ НУТҚИ ШИФОҲӢ ДАР НУТҚИ ХАТТӢ				
Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти «-и»-и кӯтоҳ ва дароз (-ӣ)	Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти ҳарфи «у»-и кӯтоҳ ва дароз	Инъикоси ҳарфи «ъ» (сакта) дар нутқи хаттӣ	Инъикоси ҳамсадоҳои талаффузнашавандаи «д», «т», «х» дар нутқи хаттӣ	1.5. Инъикоси нутқи шифоҳӣ ҳангоми мувофиқат накардани талаффуз ва навишти ҳарфи «э» ва «е» ва «й»
САЛОҲИЯТИ БАӢНИ (НАҚЛИ) НУТҚИ ХАТТӢ ДАР ШАКЛИ ШИФОҲӢ				
Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар охири ҷумла		Истифодаи задаи мантиқӣ ба калима ва ибораҳо, ки дар ҷумлаҳои мушаххас ҳамчун ахбори нав (рема) ҳисоб меёбанд.		
САЛОҲИЯТИ ИНТИҲОБИ ЯҚҶОЯ ВА ҶУДО НАВИШТАНИ КАЛИМАҲО ВА ИБОРАҲО				
Интиҳоби яқҷоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳо, ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ)		Интиҳоби яқҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳо, ки баъзан ҷун пешванд ва баъзан ҷун ҳиссаҳои дигари нутқи истифода мешаванд		
САЛОҲИЯТИ ИНТИҲОБИ АЛОМАТҲОИ КИТОБАТ БАРОИ БА ДАСТ ОВАРДАНИ МАҚСАДИ КОММУНИКАТСИОНӢ				
Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани матн ба ҷумлаҳо (интиҳоб байни вучуд доштан ё надоштани аломати	Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани ҷумлаҳои мураккаб ба ҷузъҳо (ҷумлаҳои сода)	Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани ҷумлаҳои мураккаб ба ҷузъҳо (ҷумлаҳои сода)	Интиҳоби аломатҳои китобат барои ҷудо кардани ҷузъҳои ҷумла.	

китобат, байни нуқта ва аломатҳои дигар, байни нуқта ва бисёрнуқта, байни нуқта ва аломати хитоб)			
САЛОҲИЯТИ ДОНИСТАНИ ҚОИДАҲОИ АСОСИИ ГРАММАТИКАИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ			
Дониستاني низоми фонетикии забони тоҷикӣ дар сатҳи чудо кардани фонемаҳои садонок, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳиҷои тоҷикӣ	5.2.1.Шинохтан ва дар матн чудо карда тавонистани ибора, ҷумла, хелҳои ҷумла, аъзоҳои ҷумла 5.2.2.Шинохтан ва чудо кардани хелҳои ҷумлаи сода. 5.2.3.Шинохтан ва чудо кардани ҷумлаҳои мурак- каб дар матн, пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мурак- каб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб. 5.2.4.Донистан и услубиёти забони тоҷикӣ ва муроди фоти грамматикӣ, истифодаи қолабҳои муродиф	5.3.1. Донистан ва чудо кардани маънои асли ва маҷозии калима. 5.3.2.Донистан ва чудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: иноним, антоним ва омонимҳо. 5.3.3.Навҳои калима аз рӯи маъно, калима ва таъбирҳо, калимаҳои соҳавӣ, шевагӣ, кор бо луғатҳо. 5.3.4.Дониستاني табиати иҷтимоии забон, пайдоиши забон ва хат.	5.4.1.Шинохтан ва чудо кардани решаи калима, пешванду пасвандҳо, асос ва бандак, таркиби морфологии калима 5.4.2.Донистан ва чудо кардани ҳиссаҳои муस्ताқили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикии онҳо, калимасозии ҳиссаҳои муस्ताқили нутқ 5.4.3.Донистан ва дар матн чудо кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ

4.МАРҲИЛАҲОИ ТАШАККУЛИ САЛОҲИЯТИ ЗАБОНИ

Салоҳият\Зерсал оҳият	синфи 5	синфи 6	синфи 7	синфи 8	синфи 9	синфи 10	синфи 11
аз рӯи нимсолаҳо (рейтингӣ)							
	нимсо	нимсо	нимсо	нимсо	нимсо	нимсо	нимсо

		ла		ла		ла		ла		ла		ла		ла	
		1	2	1	2	1	2	1	2	1	2				
1. Интиқоли нутқи шифохӣ дар нутқи хаттӣ	1.1.Талаффуз ва навишти «-и»-и кӯтоҳ ва дароз (-ӣ)	0,1	1,2	2,3,4									4		
	1.2.Талаффуз ва навишти ҳарфи «у»-и кӯтоҳ ва дароз	0,1	2,3,4										4		
	1.3.Ҳарфи «ъ» (сакта) дар нутқи хаттӣ	0,1	2,3	3,4									4		
	1.4.Инъикоси ҳамсадоҳои талаффузнаш авандаи «д», «т», «х» дар нутқи хаттӣ	0,1	2,3,4												
2. Салоҳияти баёни (накли) нутқи хаттӣ дар	2.1.Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар охири ҷумла					0,1,2	3	3,4	4				3,4		
	2.2.Истифодаи задаи мантиқӣ ба калима ва ибораҳои ки дар ҷумлаҳои мушаххас ҳамчун ахбори нав (рема) ҳисоб меёбанд							0,1,2	2,3	3,4	4			3,4	
3. Салоҳияти	3.1.Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳои ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи			0,1,2	2	3,4								3,4	

	калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ)													
	3.2.Интиҳоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаҳо, ки баъзан чун пешванд ва баъзан чун ҳиссаҳои дигари нутқ истифода мешаванд		0,1 ,2	2	2,3	3, 4						3, 4		
4. Салоҳияти интиҳоби аломатҳои китобат барои даст ба барои китобат	4.1.Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани матн ба ҷумлаҳо (интиҳоб байни вучуд доштан ё надоштани аломати китобат, байни нуқта ва аломатҳои дигар, байни нуқта ва бисёрнуқта, байни нуқта ва аломати хитоб)				0,1 ,2	3	3,4	4				3, 4	3,4	
	4.2.Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани ҷумлаҳои мураккаб ба								0,1 ,2	3, 4		3, 4		3, 4

	чузъҳо (чумлаҳои сода)														
	4.3.Интихоби аломатҳои китобат барои ҷудо кардани чузъҳои чумла						0,1 ,2	3	3,4	4					
5.Салоҳияти	5.1. Дониستاني низомии фонетикии забони тоҷикӣ дар сатҳи ҷудо кардани фонемаҳои садонок, хамсадо, имлои онҳо, пойгоҳи талаффузи забони тоҷикӣ, сохти ҳиҷоии тоҷикӣ	3, 4	3,4	4											
	5.2.1.Шинохт ан ва дар матн ҷудо карда тавониستاني ибора, чумла, хелҳои чумла, аъзоҳои чумла	1, 2		2,3			2,3	3, 4		4		4			4
	5.2.2.Шинохт ан ва ҷудо кардани хелҳои чумлаи сода.	0, 1	1				2,3	3, 4						3,4	
	5.2.3.Шинохт ан ва ҷудо кардани чумлаҳои мураккаб дар	0, 1	1	1,2		2				3,4	3, 4		3, 4		4

матн, пайвандакҳо дар ҷумлаҳои мураккаб, хелҳои ҷумлаҳои мураккаб													
5.2.4.Дониста ни услубиёти забони тоҷикӣ ва муродифоти грамматикӣ, истифодаи қолабҳои муро диф				0, 1	1,2							2,3	3, 4
5.3.1. Донистан ва ҷудо кардани маъноӣ асли ва маҷозии қалима.			1,2	1, 2						3, 4		3,4	
5.3.2.Дониста н ва ҷудо кардани ҳодисаҳои маъноӣ: синоним, антоним ва омонимҳо.		1,2	2,3 ,4								3, 4		3, 4
5.3.3.Навъҳои қалима аз рӯи маъно, қалима ва таъбирҳо, қалимаҳои соҳавӣ, шевагӣ, қор бо луғатҳо		0,1	1,2	2, 3	3,4			3, 4				3,4	
5.4.1.Шинохт ан ва ҷудо кардани решаи қалима, пешванду пасвандҳо,	1, 2	1,2	2,3	2, 3	3,4		3,4					3, 4	

асос ва бандак, тақриби морфологии калима													
5.4.2.Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ		1,2	2,3	3,4	3,4	4						3,4	
5.4.3.Донистан ва дар матн ҷудо кардани ҳиссаҳои номустақили нутқ				0,1	1,2	3,4						3,4	

Замимаи 2.

САЛОҲИЯТҲОИ КОММУНИКАТИВӢ

ДАРКИ МАТН					
1.1.ДАРКИ МАТНҲОИ ШИФОҲӢ			1.2. ДАРКИ МАТНҲОИ ХАТӢ		
1.1.Салоҳияти дарки матнҳои шифоҳӣ					
1.1.1. Муайян кардани мақсади матн	1.1.2. Мавқеи фаъоли дарки матн (гирандаи дар мавқеи фаъол, шунаванда – танҳо гирандаи одии ахбор набуда, балки ҳамзамон таҳиягар ҳисоб мешавад)	1.1.3. Муайян кардани зерматн ва нақши он дар дарки матн	1.1.4. Муайян кардан и сохтор и матн	1.1.5. Муайян кардан ва дар хотир нигоҳ доштан (сабт) –и ахбори мушаххас	1.1.6. Муайян кардан ва дар хотир нигоҳ доштан (сабт кардан) – и ҶОИ асосӣ
1.1.7.	1.1.8. Муайян	1.1.9.	1.1.10.	1.1.11.	Муайян

Муайян кардани воситаҳои забоние, ки барои ба даст овардани мақсади матн истифода мешаванд	кардани воситаҳои ғайризабонӣ, ки барои ба даст овардани мақсади матн истифода мешаванд	Муайян кардани робитаи байни қисмҳои гуногуни матн	Муайян кардани дарачаи дурустӣ (боэъти модӣ)-и матн	кардани робита бо матнҳои дигар
--	---	--	---	---------------------------------

1.2. Салоҳияти дарки матнҳои хатӣ

1.2.1. Муайян кардани мақсади матн	1.2.2. Мавқеи фаъоли дарки матн (гирандаи матн) дар мавқеи фаъл, хонанда на танҳо гирандаи ахбор, балки ҳамзамон таҳиягар)	1.2.3. Муайян кардани зерматн ва нақши он дар дарки матн	1.2.4. Муайян кардани сохтори матн	1.2.5. Муайян кардан ва дар хотир нигоҳ доштани (сабти) ахбори мушаххас	1.2.6. Муайян кардан ва дар хотир нигоҳ доштан (сабт) – и ғояи асосӣ
1.2.7. муайян кардани воситаҳои забонӣ, ки барои ба даст овардани мақсади	1.2.8. муайян кардани воситаҳои ғайризабоние, ки барои ба даст овардани мақсади матн истифода	1.2.9. муайян кардани робитаи байни қисмҳои гуногуни матн	1.2.10. муайян кардани дарачаи дурустии матн	1.2.11. Муайян кардани робита бо матнҳои дигар	

матн истифода мешаванд	мешаванд				
2. САЛОҲИЯТИ БАҲОДИҲӢ БА МАТНҲОИ ХАТӢ ВА ШИФОӢ					
2.1. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари мақсад ва дараҷаи ноилшавӣ ба он	2.2. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари талаботи мавқеи фаъол аз гиранд аи матн (гиранд а на танҳо дарёфт кунанд аи ахбор, балки ҳамзамон таҳиягар)	2.3. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари ба зерматн мувофиқат кардан	2.4. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари самаранок ии сохтори матн барои ба даст овардани мақсади гузошташуда	2.5. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари интиқоли ахбори мушаххас	2.6. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари баёни ғояи асосӣ
2.7. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари интихоби воситаҳои забони самаранок, ки барои ба даст овардани мақсади матн истифода мешаванд.	2.8. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари интихоби воситаҳои ғайризабони самаранок, ки барои ба даст	2.9. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари ба роҳ мондани робитаи байни қисмҳои гуногуни матн	2.10. БаҳодихӢ ба матн аз рӯи дараҷаи дурустии он	2.11. БаҳодихӢ ба матн аз нуқтаи назари робитаи он бо матнҳои дигар	

	оварда ни мақсад и матн истифо да мешава нд				
3. САЛОҲИЯТИ ТАҒЙИР ДОДАНИ (ТАҲРИРИ) МАТНҲОИ ШИФОҲӢ ВА ХАТТӢ					
3.1. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии ба ҳадаф расидани мақсад	3.2. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани дараҷаи фаъолгардони мавқеи гиранда	3.3. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани дараҷаи мутобиқати матн	3.4. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии сохтори матн	3.5. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии интиқоли ахбори мушаххас	3.6. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии баёни ғояи асосӣ
3.7. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии интиқоби воситаҳои забоние, ки барои ба даст овардани мақсади матн истифода мешаванд	3.8. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани самаранокии интиқоби воситаҳои ғайризабоние, ки	3.9. Тағйир додани матн (таҳрири) барои баланд бардоштани самаранокии робитаи байни қисмҳои гуногуни матн	3.10. Тағйир додани матн барои баланд бардоштани (ё кам кардан)-и дараҷаи дурустӣ (боэътимодӣ)-и он	3.11. Тағйир додани матн барои зиёд кардан (ё кам кардан) –и робитаи он бо матнҳои дигар	

	барои ба даст овардани мақсади матни истифода мешаванд				
4. Салоҳияти таҳияи матнҳо					
4.1. Салоҳияти таҳияи матнҳои шифоҳӣ			4.2. Салоҳияти таҳияи матнҳои хаттӣ		
4.1. Салоҳияти таҳияи матнҳои шифоҳӣ					
4.1.1. Муайян кардани мақсади матни таҳияшаванда	4.1.2. Муайян кардани гирандаи матни таҳияшаванда ва масъалагузори он дар мавқеъ	4.1.3. Муайян кардани матни таҳияшаванда ва истифодаи он барои ба даст овардани мақсади матн	4.1.4. Интихоби сохтори самараноктар барои матни таҳияшаванда	4.1.5. Интиқол ва ахбори мушаххас дар матни таҳияшаванда	4.1.6. Интиқоли ғояи асосӣ дар матни таҳияшаванда
4.1.7. Интихоби воситаҳои забонӣ барои ба даст овардани мақсади матн	4.1.8. Интихоби воситаҳои ғайризабонӣ барои ба даст овардани мақсади матн	4.1.9. Бароҳмондани робитаи самаранокбайни қисмҳои гуногуни матни таҳияшаванда	4.1.10. Зиёд кардан (ё кам кардан)-и дараҷаи дурустии (бозғимодӣ) –и матни таҳияшаванда	4.1.11. Зиёд кардан (ё кам кардан)-и робитаи матни таҳияшавандаи матн бо матнҳои дигар	
4.2. Салоҳияти таҳияи матнҳои хаттӣ					
4.2.1. Муайян кардани мақсади	4.2.2. Муайян карда	4.2.3. Муайян кардани матни	4.2.4. Интихоби сохтори самараноктар барои матни	4.2.5. Интиқол ва ахбори мушаххас	4.2.6. Интиқоли ғояи асосӣ

матни таҳияшаванда	нигиранда (аъзои)-и матни и таҳияшаванда ва ҳолати вазъияти фаъл	таҳияшаванда истифодаи он барои ба даст овардани мақсади матн	таҳияшаванда	дар матни таҳияшаванда	дар матни таҳияшаванда
4.2.7. Интихоби воситаҳои забонӣ барои ноилшавӣ ба мақсади матн	4.2.8. Интихоби воситаҳои ғайри забонӣ барои ноилшавӣ ба мақсади матн	4.2.9. Ба роҳмондани робитаҳои самаранок дар байни қисмҳои гуногун матни таҳияшаванда	4.2.10. Зиёд кардан (ё кам кардан) –и сатҳи дурустӣ (бо эътимодӣ)-и матни таҳияшаванда	4.2.11. Зиёд кардан (ё кам кардан) –и робитаҳои матни таҳияшаванда бо матнҳои дигар	

